

ResearchGate

Google Scholar

I^{WORLD}
I^{JOURNALS}

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN

e-ISSN(Online) 2709-1201

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ENDLESS LIGHT IN SCIENCE

NO 1

31 ЯНВАРЯ 2025

Алматы, Казахстан

lrc-els.com

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ENDLESS LIGHT IN SCIENCE»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «ENDLESS LIGHT IN SCIENCE»

Main editor: G. Shulenbaev

Editorial colleague:

B. Kuspanova
Sh Abyhanova

International editorial board:

R. Stepanov (Russia)
T. Khushruz (Uzbekistan)
A. Azizbek (Uzbekistan)
F. Doflat (Azerbaijan)

International scientific journal «Endless Light in Science», includes reports of scientists, students, undergraduates and school teachers from different countries (Kazakhstan, Tajikistan, Azerbaijan, Russia, Uzbekistan, China, Turkey, Belarus, Kyrgyzstan, Moldova, Turkmenistan, Georgia, Bulgaria, Mongolia). The materials in the collection will be of interest to the scientific community for further integration of science and education.

Международный научный журнал «Endless Light in Science», включают доклады учёных, студентов, магистрантов и учителей школ из разных стран (Казахстан, Таджикистан, Азербайджан, Россия, Узбекистан, Китай, Турция, Беларусь, Кыргызстан, Молдавия, Туркменистан, Грузия, Болгария, Монголия). Материалы сборника будут интересны научной общественности для дальнейшей интеграции науки и образования.

31 января 2025 г.
Алматы, Казахстан

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-3-5
ЭОЖ 347. 788

ИНТЕРЬЕР ДИЗАЙНЫНДАҒЫ ТАБИҒИ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ЖАРЫҚТЫҢ РӨЛІ

МЕЙРБЕКОВА ФАТИМА ЛЯСБЕКОВНА

Қоныс Малика Асқарқызы, Қалғапбар Лейла Жеңісбекқызы
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан

***Аннотация:** Жарықтандыру схемасы - кеңістікте оңтайлы жарықтандыру мен атмосфераға қол жеткізу үшін жарықтандыру құрылғыларының стратегиялық орналасуы. Бұл арматураның орналасуы, жарықтандыру түрі және аумақтың мақсаты сияқты әртүрлі факторларды ескеруді қамтиды. Тиімді дизайн тұрғын үйді де, коммерциялық ортаны да өзгерте алады, олардың функционалдығы мен эстетикалық тартымдылығын арттырады.*

Жарықтандыру дизайны әлемін шарлау үшін көп жылдар жұмсаған адам ретінде мен сізге жақсы жасалған жарықтандыру схемасы бөлмені шынымен өзгерте алатынын айта аламын. Ыңғайлы қонақ бөлмеге кіріп бара жатқаныңызды елестетіп көріңіз, онда стратегиялық түрде орналастырылған шамдардың жұмсақ жарқырауы сізді жылы құшақтай орап алады. Мұның бәрі жарықтың кеңістікпен қалай әрекеттесетінін түсіну және оның сіз үшін жұмыс істеуі туралы. Арматураны орналастыру және әр аймақтың мақсаты сияқты факторларды ескере отырып, сіз тек функционалды ғана емес, сонымен қатар үйде өзін сезінетін орта жасай аласыз. Сонымен, бірегей стильді көрсететін таңғажайып жарықтандыру схемасын жасауға көмектесетін кейбір негізгі принциптер мен практикалық кеңестерді қарастырады.

***Кілттік сөздер:** Энергия, релаксация, атмосфера*

Жарықтандырудың орналасуы функционалдылыққа емес, эстетикаға ғана әсер етеді. Бұл мәлімдеме жалған; жарықтандырудың орналасуы кеңістіктің атмосферасына және практикалық қолданылуына әсер етеді. Тиімді жарықтандыру дизайны бірнеше негізгі принциптерге негізделген: тепе-теңдік үшін жарықты қабаттау, көңіл-күйге әсер ету үшін сәйкес түс температураларын таңдау, кеңістікті қабылдау үшін бағытты оңтайландыру, ақылды шешімдер арқылы энергия тиімділігін арттыру және әл-ауқат үшін табиғи жарықты барынша арттыру. Бұл факторлар функционалды және эстетикалық жағымды кеңістіктер жасау үшін біріктіріледі. Жарықтандыру дизайнының маңыздылығын түсіну. Атмосфера мені жайлы көрпе сияқты орап алды, мен ойластырылған жарықтандыру дизайны біздің сезімдеріміз бен өнімділігімізге қаншалықты әсер ететінін дәл сол кезде білдім. Негізгі принциптер көрнекі түрде тартымды болып қана қоймай, сонымен қатар олардың мақсатына тиімді қызмет ететін орталарды жасауға көмектеседі.

Бұл принцип теңдестірілген және функционалды жарықтандыруға қол жеткізу үшін бірнеше жарық көздерін пайдалануды қамтиды. Ыңғайлы қонақ бөлмені елестетіңіз, онда жұмсақ жарық шамдары кеңістікті ақырын жарықтандырады, ал стильді үстел шамы оқу бұрышын жарқыратады және әдемі жарықтандыру сіздің сүйікті өнер туындыңызды көрсетеді. Жарықтандырудың үш түрін — қоршаған ортаны (жалпы жарқырау), тапсырманы (белгілі бір әрекеттерге арналған бағдарланған жарық) және екпінді (ерекшелу мүмкіндіктері) біріктіру арқылы дұрыс сезінетін үйлесімді теңгерім жасай аласыз.

Энергия тиімділігі және тұрақтылығы. Қазіргі әлемде тұрақтылық келіспейді. Қазіргі әлемде энергияны үнемдеу бірінші орында. Жарықдиодты шамдарды пайдалану қуат тұтынуды азайтып қана қоймай, операциялық шығындарды да азайтады. Тұрғындар санына немесе табиғи жарық деңгейіне қарай реттелетін смарт жарықтандыру жүйелерін қосу планета үшін де, әмияндарымыз үшін де ұтылатын сияқты.

Бірнеше жарық көздерін пайдалану теңдестірілген жарықтандыруды жасайды, жалпы атмосфераны және кеңістіктің ыңғайлылығын жақсартады. Жарықтандыру эмоционалды жауаптар туғызу арқылы атмосфераға қатты әсер етеді. Жылы шамдар жайлылықты тудырады, демалуға өте ыңғайлы, ал салқын шамдар фокус пен өнімділікті арттырады. Осы әсерлерді түсіну арқылы сіз олардың тұрғындарымен де, келушілермен де эмоционалды резонанс тудыратын кеңістіктерді жасай аласыз..

Жарықтандыруға эмоционалды жауаптар. Өз тәжірибемнен мен жарықтандыру бөлмені жай ғана жарықтандырмайтынын көрдім; ол біздің эмоцияларымызды қалыптастырады: Көбінесе жоғары сергектік пен қуатпен байланысты, бірақ тым қарқынды болса, стресс тудыруы мүмкін. Күңгірт жарықтандыру: Тыныш және тыныштандыратын орта жасай алады, бірақ шамадан тыс пайдаланған жағдайда летаргия сезімін тудыруы мүмкін. Бұл әсерлерді тану нақты эмоционалды жауаптарды тудыратын кеңістіктерді жобалау кезінде өте маңызды. Жарықтандыру тәжірибені қалай қалыптастыратыны туралы көбірек білу үшін оқыңыз жарықтандыру және оның психологиялық әсері.

Дизайндағы практикалық қолданбалар. Жарықтандыру дизайнына келетін болсақ, мен әртүрлі түрлерді ойластырылған түрде қосу кеңістікті шынымен өзгерте алатынын білдім:

Жұмыс кеңістіктері: Салқын тапсырмаларды жарықтандыру, әсіресе түнгі жаттығулар кезінде назарымды анық сақтайды. Іс-шаралар кеңістігі: Жарықтандыруды динамикалық реттеу кез келген жиынның көңіл-күйіне қалай сәйкес келетіні өте қызықты.

Жобаларыңыздағы жарықтандырудың дұрыс тепе-теңдігіне қол жеткізу бойынша кеңестерді қараңыз жарықтандыру тепе-теңдігі техникасы. Ашық түстің әсері Жарықтандырудың әртүрлі түрлері атмосфераға айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Бір досымның үйіне барған кезім есімде — оның қонақ бөлмесінде жұмсақ, жылы шамдар жанып тұрды. Ыңғайлы сары және қызғылт сары түстері бар жылы шамдар сізді жақсы кітаппен диванға батыруға шақыратын атмосфера жасайды. Екінші жағынан, мен жұмыс кеңістігімде салқын шамдардың анық анықтығын сезіндім. Олар мені қуаттандырады және ойымды өткір ұстайды, бұл кез келген жобаны жеңе алатынымды сезіндіру. Бұл әсерлерді түсіну бізге үйде немесе кеңседе болсын, әртүрлі параметрлерде жақсы эмоционалды жауаптарды дамытуға мүмкіндік береді.

Жарықтандыруға эмоционалды жауаптар. Жарықтандыру жай ғана жарықтандырмайды; ол эмоцияларға қатты әсер етуі мүмкін. Зерттеулер әртүрлі жарық жағдайлары көңіл-күй мен мінез-құлыққа әсер етуі мүмкін екенін көрсетеді: Жарқын жарықтандыру: Көбінесе жоғары сергектік пен қуатпен байланысты, бірақ тым қарқынды болса, стресс тудыруы мүмкін.

Күңгірт жарықтандыру: Тыныш және тыныштандыратын орта жасай алады, бірақ шамадан тыс пайдаланған жағдайда летаргия сезімін тудыруы мүмкін. Бұл әсерлерді түсіну нақты эмоционалды жауаптарды тудыруға арналған кеңістіктерді жобалау кезінде өте маңызды. Жарықтандыру тәжірибені қалай қалыптастыратыны туралы көбірек білу үшін оқыңыз жарықтандыру және оның психологиялық әсері.

Дизайндағы практикалық қолданбалар Әр түрлі жарықтандыру түрлерін ойластырылған түрде қосу кеңістікті өзгерте алады: Тірі аймақтар: Жылылық жасау үшін сыртқы және екпінді жарықтандыруды пайдаланыңыз. Жұмыс кеңістіктері: Фокусты сақтау үшін салқын температурамен тапсырманы жарықтандыруды іске қосыңыз.

Іс-шаралар кеңістігі: Оқиғаның көңіл-күйіне сәйкес келетін жарықтандыруды динамикалық түрде реттеңіз. Жобаларыңыздағы жарықтандырудың дұрыс тепе-теңдігіне қол жеткізу бойынша кеңестерді қараңыз жарықтандыру тепе-теңдігі техникасы.

Жарықтандырудың тиімді орналасуын жоспарлау сурет салуға ұқсайды; ол дұрыс атмосфераны жасау үшін мұқият шеткемен соққыларды қажет етеді. Жан-жақты көзқарас үшін қоршаған ортаны, тапсырманы және екпінді жарықтандыруды біріктіру арқылы мен үйімді жайлы баспанаға айналдырдым. Қоршаған ортаны жарықтандыру: Бөлмені толтыратын жалпы жарықтандыру.

Технология жарықтандыру дизайнын автоматты түрде реттейтін инновациялық смарт жүйелер, шығындарды үнемдейтін жарықдиодты шамдар сияқты энергияны үнемдейтін шешімдер, орталықтандырылған басқару үшін ғимаратты басқарумен біріктіру, динамикалық түстер арқылы эстетикалық жақсартулар және оңтайландырылған өнімділік үшін деректерге негізделген түсініктер арқылы жақсартады. Ақылды жарықтандыру жүйелері басқару мен тиімділікті арттыру үшін озық технологияны пайдаланады. Сенсорлар мен автоматтандыруды біріктіру арқылы бұл жүйелер қоршаған ортаға негізделген жарықтық пен түс температурасын реттей алады. Мысалы, кеңсе кеңістігі күндізгі уақытта шамдарды автоматты түрде азайтып, энергияны үнемдейді және шығындарды азайтады. Бұл бейімделу эстетикалық тартымдылықты арттырып қана қоймайды, сонымен қатар тұрақтылыққа ықпал етеді. Туралы көбірек біліңіз смарт жарықтандыру жүйелері. Энергия тиімділігі Эстетикалық жақсартулар Технология кеңістікті көрнекі түрде өзгерте алатын динамикалық жарықтандыру конструкцияларына мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ахремко, В. А. өзі үшін интерьер дизайнері. Суреттелген кадамдық нұсқаулық / В. А. Ахремко. - М.: Эксмо, 2018. - 96 с.
2. Bone, E. интерьер дизайнері / E. Bone. - М.: Махаон, 2018. - 288 с.
3. Герасимов, д. Б. Arcon Home 2-де компьютердегі пәтер мен саяжайдың интерьер дизайны / д. Б. Герасимов. - Санкт-Петербург.: Ғылым және технология, 2008. - 256 с.
4. Джил, М. интерьер дизайнындағы түс үйлесімі / М. Джил. - М.: АСТ, 2005. - 160 с.
5. Косо, Й. Пәтер.Саяжай үйі.Орналасу және интерьер дизайны / у. Қиғаш. - М.: Мазмұн, 2011. - 214 с.
6. Лежнева, т. н. интерьер Биодизайны: оқу құралы / Т. Н. Лежнева. - М.: ІС академиясы, 2011. - 64 с.
7. Макарова, В. В. үй-жайлардың дизайны: мысалдардағы интерьер стильдері. / В.В. Макарова. - Санкт-Петербург.: ВHV, 2011. - 160 с.
8. Митина, Н. интерьер дизайны: өз ісіңізді қалай ашуға болады / Н. Митина. - М. : Альпина Паблишер, 2016. - 302 с.
9. Митина, Н. интерьер дизайны: өз ісіңізді қалай ашуға болады / Н. Митина. - М. : Альпина Паблишер, 2015. - 302 с.
10. Митина, Н. интерьер дизайнерлеріне арналған Маркетинг: клиенттерді тартудың 57 тәсілі / Н. Митина. - М. : Альпина Паблишер, 2015. - 168 с.
11. Митина, Н. интерьер дизайнерлеріне арналған Маркетинг.Клиенттерді тартудың 57 тәсілі / Н. Митина, Горск . - М.: Альпина Паблишер, 2018. - 168 с.
12. Митина, Н. интерьер дизайны / Н. Митина. - М.: Альпина Пабл., 2013. - 302 с.

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-6-8
ЭОЖ 745.522.2

ЗЕРГЕРЛІК ӨНЕР КЕҢІСТІГІНДЕГІ ӨСІМДІК ОЮ-ӨРНЕКТЕРІНІҢ СИМВОЛИКАЛЫҚ ӘЛЕМІ

БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ

фил.ғ.к., профессор, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

АБУОВА МЕЙРАМКУЛ АСАНОВНА

магистр, аға оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ТӨЛЕГЕНОВ АЛМАС ҚҰЛАЖАНҰЛЫ

магистрант, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

***Түйін:** Жұмыста зергерлік өнер әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде қарастырылады, мұнда символдық мазмұнға толы көркем бейнелер бар. Зергерлік өнердегі жалғасып келе жатқан рәміздік зергерлік өнер тілінің мәнерлі құралдарын таңдауды талап ететін идеологиялық принциптердің өзгеруімен шартталатыны көрсетілген. Өсімдік ою-өрнегі белгілі бір символдық форма ретінде архаикалық және қазіргі заманғы мәдениеттердің зергерлік бейнелерін жасауда шешуші рөл атқаратыны дәлелденді.*

***Кілттік сөздер:** зергерлік өнер, ою-өрнек, өсімдік оюы, өнер тілі, зергерлік өнер тілі, ою-өрнек тілі, таңба, таңба, сәндік-қолданбалы өнер.*

Қазіргі мәдениет ғылымы өнердің рухани детерминанттарын анықтауға және зерттеуге бейім, бұл өнерді эстетикалық құндылықтарды өндірудің ерекше әрекеті ретінде түсінуді тудырады [1]. Сонымен қатар, қазіргі таңда қоғамдағы руханиятты сақтаудың оң тенденциясын байқауға болады, бұл өнер құбылыстарын аксиологиялық аспектіде зерттеудің өзектіленуіне алып келеді [2].

Зергерлік өнер өз түріндегі мінсіз эстетиканың квинтэссенциясын қамтиды, бұл бізге зергерлік өнерді көркем бейнелер түрінде болмыстың терең мағыналарын көрсететін нақты символдық кеңістік ретінде зерттеуге жүгінуге мүмкіндік береді. Эстетиканы зергерлік өнердің негізгі категориясы ретінде түсіну, сонымен қатар архаикалық мәдениеттің зергерлік шығармашылық кеңістігінің архетиптік мағыналарын анықтау қазіргі өнер философиясында өзекті болып табылады [3]. Тәжірибе көрсеткендей, адамның (қоғамның) эстетикалық қатынасы мәдениет тарихында алғаш рет шындықты сәндік-қолданбалы архаикалық шығармашылықтың бейнелері түрінде түрлендіру қабілетінде жүзеге асты, ол адам туралы білімнің бір түрі болып табылады.

Архаикалық мәдениетте ою-өрнекке ерекше мән берілді, ол белгілі бір білім түрін беруде, адамдардың әртүрлі ұрпақтарын біріктіруде маңызды рөл атқарды. Сонымен, ою-өрнек архаикалық мәдениетте ақпараттық-коммуникативтік қызмет атқарды. Басқаша айтқанда, ою-өрнек адамдардың әр түрлі ұрпақтары арасында әшекейлік бейнелер түріндегі нақты сигналдарды сақтаудың және берудің әмбебап құралы ретінде қоғамның көркемдік идеяларын әлеуметтік-тұрмыстық қатынастардың жиынтығы арасында бейнелеудің эстетикалық әдісін сипаттайтын көркемдік құбылыстар жүйесін білдіреді.

Зергерлік өнерді материалдық және рухани құндылықтар кешені қызмет ететін, эстетикалық ақпаратты арнайы тілді құрайтын белгілі бір экспрессивтік құралдар (бейнелеу) арқылы беретін әлеуметтік-мәдени жүйе ретінде түсіну бізге зергерлік өнердің табиғатын талдауға мүмкіндік береді. Рәміздерге айналатын бейнелердің қалыптасуы мен қызмет етуі, яғни жалпы өнерде, атап айтқанда зергерлік өнерде туындайтын және болып жатқан таңба жасау процесі, оның теориясы мен тарихы саласында жүргізіліп жатқан заманауи зерттеулерде ерекше қызығушылық тудырады.

Зергерлік өнер айқын декоративтіліктің ошағы ретінде геометриялық, флоралық, зооморфтық және басқа ою-өрнек түрлерін қоса алғанда, әр түрлі сәндік құрылымдарды қамтиды. Ою-өрнектік бейнелер байлығының ішінде ең көп тарағаны – құрамындағы мән-мағынасының сұлулығымен таң қалдыратын, өзінің жан-жақтылығының арқасында сәндік-қолданбалы өнердің көркем бейнесінің композициясының негізін құрайтын гүлді ою-өрнек.

Мәдени даму барысында өсімдік ою-өрнектерінің символдық жүйесі пайда болды, ол бұл жұмыста өсімдік әлемінің элементтерін стильдеу техникасын қолданатын көркем ою-өрнек түрі ретінде түсініледі (гүлдердің, жапырақтардың, жемістердің стильдендірілген бейнелері әсіресе ортақ) және олардың әртүрлі комбинациялары. Өсімдік жапырақтарының, олардың гүлдері мен бүршіктерінің сұлулығы әртүрлі дәуірлер мен стильдердің шеберлерін оларды арнайы лингвистикалық құралдардың: әртүрлі сигналдардың, белгілердің және белгілердің көмегімен түсіруге шабыттандырды. Осылайша, зергерлік бейнелерде бейнеленген табиғи нысандар ең алдымен құнарлылықтың, гүлденудің және сәттіліктің символы болды.

Зергерлік бұйымдардың эволюциясы белгілі бір табиғи материалдарға символдық мағынаның қосылуын көрсетті. Зергердің әдемі бейнесін жасауда көркем композиция жасау үшін пайдаланылған материалдың (алтын, күміс, платина, асыл тастар: гауһар, лағыл, сапфир, изумруд, александрит, інжу, сондай-ақ жартылай) маңызды рөл атқаратынын фактілер растайды. - бағалы минералдар: аквамарин, цитрин, агат, жадеит, кәріптас, көгілдір және т.б. Олай болса, мәдениет тарихында гауһар «таусылмас байлықтың белгісі» және «күнді, нұр мен жарқырауды... адамгершілік және интеллектуалдық құндылықтарды бейнелейді» деп түсініледі [5, б. 29], яғни нұрдың, өмірдің, шынайылықтың, бұзылмайтындықтың символы ретінде әрекет етеді. Сонымен қатар, гауһар зергерлік бұйымдардағы мінсіз пішінді кристал ретінде «абсолютті тазалықты, руханилықты және өзгермейтіндікті білдіреді» [6] және зергерлер ақсүйектер зергерлік бұйымдарының сәнді бейнелерін жасау үшін қолданылады. Символизм тілінде гауһар тазалықты, кінәсіздікті білдіреді және күш пен батылдықты білдіреді.

Пасха кәдесыйларының империялық коллекциясында мәңгілік өмірді бейнелейтін лавр ағашы (композицияның орталық элементін білдіреді) түрінде жасалған Фаберж жұмыртқасы ерекше эстетикалық құндылыққа ие. Нефриттен (Фаберждің сүйікті тасы) жасалған лавр ағашының жұмыртқасы, асыл тастардан (бриллианттар, лағылдар) жасалған жемістер мен гүлдер себілген үмітті білдіретін ерекше символдық мәнге толы. Ежелгі Грецияда Аполлон құдайына арналған лавр күнәлардан тазартудың символы ретінде қызмет еткені белгілі. Тазартылатын адамға киелі лавр бұтағын желпілдету дәстүрінің бастауы осыдан шыққан. Ежелгі Грецияда лавр даңқ символы ретінде қызмет етті, сондықтан лавр гүл шоқтары Дельфидегі музыка және гимнастика жарыстарында жеңімпаздарға берілді. Олай болса, ою-өрнек өнеріндегі лавр салтанаттың, табыс пен даңқтың нышаны қызметін атқарса, «лавр бұтағы, лавр гүл шоғы даңқ эмблемасы» [7, б. 104]. Осылайша, Пасха сыйлығының материалының түсін, пішінін және сапасын пайдалана отырып, гүлденудің символы және вегетативті күштің даму динамикасын оқуға болатын зергерлік бейне жасалады.

Осылайша, зергерлік бұйымдардағы гүл өрнектерінің символдық әлемін жасау үшін зергерлік бұйым материалының пішіні мен түсін ғана емес, сонымен қатар көркемдік композиция жүйесіндегі орналасуын, сондай-ақ асыл бұйымдарды кесу сипаты мен сапасын (немесе жартылай асыл) зергерлік бейненің ерекшеліктерін беретін тастар үлкен маңызға ие. Сонымен қатар, зергерлік бұйымдардың өзі жиі байлық пен сән-салтанат әлемінің символына

айналды, элеуметтік және коммуникативті функция деп аталатын, «табысты, күшті, иесінің материалдық жағдайын көрсететін, оның күшінің белгісі» [8, б. 22].

Сонымен, зергерлік бұйымдар әсемдік идеясын бейнелейтін талғампаз өнер туындылары ретінде жасалған, сонымен қатар культтік тәжірибелердің атрибуттары ретінде де қолданылған (әсіресе архаикалық қоғамдарда) деген қорытынды жасауға болады [9].

Зергерлік өнер тілі мәдениетте эволюцияға ұшырап, белгілі бір даму жолынан өтіп, белгілі бір тарихи дәуірдегі көркемдік парадигманың өзгеруіне қарай иконикалық формацияларға қанық болып, символдық мағынаға ие болады. Табиғи материалдар символдық мәнге ие болатын әртүрлі өрнек құралдары арқылы өсімдік ою жүйесі жасалады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Гончаров С.З. Логика мышления и аксиология сердца. Екатеринбург, 2006 ; Ким В.В. Семиотика и научное познание: Философско-методологический анализ. Екатеринбург, 2008 ; Мирошников Ю.И. Аксиология: концепция эмотивизма. Екатеринбург, 2007.
2. Мирошников Ю.И. Аксиологическая структура социокультурной коммуникации. Екатеринбург, 1998 ; Петров Ю.В. Философия человека. Томск, 2002 ;
3. Сагатовский В.Н. Философия антропокосмизма в кратком изложении. СПб., 2004.
4. Красильникова М.В. Роль эстетических ценностей в профессиональной деятельности офицера-пограничника. М., 2012.
5. Бесчастнов Н.П. Художественный язык орнамента. М., 2010 ;
6. Кухта М.С., Пустозерова О.Л. Влияние дизайна ювелирного украшения в этностиле на выбор материалов и технологий // Дизайн. Материалы. Технология. 2013. № 12. С. 1–8 ;

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-9-12
ӘОЖ 345.7

ГРАФИК СУРЕТШІ Қ.ҚАМЕТОВТІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ШЕШІМДЕР

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

СУЛЕЙМЕНОВА ЖАДРА ОРАЗАЛЫҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

ДОСКАРАЕВА ЖАЙНА ЕРЖАНОВНА

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

ЖҰМАТАЙ ДИНАРА ДЕМЕУҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

Түйін: Қазақ графикасына тән поэтикалық қолтаңбасымен танылған К.Каметовтің графикалық туындыларында өзіндік тілімен ерекшеленеді. Суретші қазақ тұрмысын, салт тұрмысын, мәдениетін жете білгендіктен және осы кең байтақ қазақ даласында туып, ойнап өскен жерін, туған жұртын асқақтата, сан қырлы бояумен жырлады. Мақалада суретші К.Каметовтің шығармашылығындағы ұлттық шешімдерін тереңінен қарастырылды.

Кілттік сөздер: графика, иллюстрациясы, заманауи, проблема, көркемдік, композиция, бейне, пластика, эпос, линогравюра, кітап, гравюра.

Қ. Каметовтың шығармашылығы қазақ әдебиетінде ерекше орын алады. Оның шығармаларының басты ерекшелігі — тарихи тұрмыс-салтты терең зерделеп, ұлттық мәдениетті, дәстүрді, халықтың өмірін өнері арқылы суреттеуінде. Осы тұрғыдан оның көркемдік тілі тарихи оқиғаларды, ұлттық құндылықтарды, адамның ішкі әлемін әрі сыртқы қарым-қатынасын толыққанды көрсететін құралға айналған.

Қаметовтың тілінде көбінесе табиғат пен адам арасындағы байланыс, халықтың салт-дәстүрі мен дүниетанымы ерекше орын алады. Оның сөздері ұлттық болмыс пен өмірдің терең мазмұнын ашады, кейде символдық және метафоралық тәсілдер арқылы әдебиетке айрықша эстетикалық әсер береді. Каметовтың шығармаларында тұрмыстық жағдайлар мен тарихи оқиғалар баяндалса да, оның тіліндегі бейнелер мен суреттер тек сол дәуірдің емес, жалпы адамның өмір сүру тәсілі мен ішкі әлемін де бейнелейді.

Қаметовтың көркемдік тілі халықтың мәдениеті мен тұрмысын дәл және көркем түрде көрсетуімен танымал. Ол өз шығармаларында өткен заманның өмірін, сол кезеңдегі адам мен табиғат арасындағы үйлесімділікті ерекше бір поэзиямен береді, осылайша шығармашылығында тарихи мен көркемдікті өзара ұштастыра алады.

Өнердің негізгі мақсаты – адам өмірін, дүниені, қоршаған ортаны көркемдеп игеру. Егер, өнер шығармаларын тереңінен зерделей қарастырсақ, нақты бір тарихи жағдай, белгілі бір оқиға: адам тағдыры және қоғам мен қоршаған ортаға адам қатынастарының көріністері табылады. Бұл көріністердің барлығын шығармашыл суреткерлер қиялынан өңдеп, көркем бейнелер түрінде жеткізеді.

Тәуелсіздік – жылдары күрделі, ширыққан, ала-кұла көркемөнер жағдайы арнайы талдау жасауды және бұдан әрі болатын жағдайды ой елегінен өткізуді талап етеді. Бұрынғы кезеңдерге тән, жоғары кәсіби деңгей дәстүрлерін сақтай отырып, еркін де тәуелсіз қалыпқа ие болды. Ол көркемөнерлік процестің басты жанашыры ретінде адамның тұғырын бекітті. Ол қазақстандық суретшілердің қол жеткізген табыстарын бүкіл әлемдік мәдени кеңістікке тең құқылы әріптес етіп енгізді, сөйтіп оны жаңа көркемөнерлік ақпараттармен байытты.

Әрбір тарихи кезеңнің, сонымен қатар, әр бір халықтың өзіне тән эстетикалық талғамы талаптары болады. Ал график суретші Қ.Кәметовтің иллюстрация жасаудағы үйлесімді үйлестірілуінің ұлттық шешімін өзінше шешкенін көре аламыз [1]. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары өнерде көрінбей кетіп сәл үзілістен соң қайта бастады. Кейінен 2000 жылдардан бастап өз шығармаларында өмірдің ең жоғарғы кернеулі сәттерін ұстап, тап басып көрсетеді. Оның еңбектері жұртшылықты қатты қызықтырады.

Әрбір ұлттық сурет мектебі өз ұлтының қайнар көзіне, ұлттық ерекшелігіне терең үніле түсті. Суретші өз ұлтының мәдениетін халықтық дәстүрдің әсері негізінде көркемөнер түрінде көрсетуге тырысты.

Қ.Кәметов «Таң» атты көркем туындысында композициялық шешімі сюжеттік көріністен тұрады. Туған жеріне, халқына және ұлтына деген сүйіспеншілік құштарлығы ана мен бала бейнесінен туған нәзік лирикалық сезімге толы туындысы көрініс тапқан. Алдыңғы планда отау ішіндегі бесіктегі бала мен есікті айқара ашқан ана бейнесін көреміз. Артқы планда есіктен көрінген күбе мен дала кеңістігі көрінеді. Киіз үйдің этножиһаздары тыңғылықты жасалған. Жердегі алаша, шымылдық, босағадағы әбдре, т.б. өте түсінікті бейнеленген. Туындыдағы тек қана кейіпкердің киім киісі өзгерісін ғана емес, сонымен қатар сана-сезімі, ой-өрісі, сол кезеңге сәйкес салынғандығын аңғаруға болады. График мұнда халықтың қуанышы мен қайғысын, өкініші мен ренішін, тынымсыз еңбегін бір ғана тұлға арқылы көрсетіп отыр. Түрлі-түсті линогравюраның еркіндігін, сызықтардың ойнай түсуін көреміз.

Қ.Кәметовтың линогравюралық серияларының бірі «Тал түс»(2009) атты еңбегі. Мұнда киіз үй ішінде тал түсте оң жағына жантайып ұйқтап жатқан әйел адамы сомдалған. Ертеректе қазақ халқы киіз үйлерде қоныс тепкен. Киіз үй көшіп қонуға өте ыңғайлы болған. Артқы жағында сандық үстіндегі жастықтарды көреміз. Туындыда ашық түс басым.

Қ.Кәметовтың 2005 жылы Астана қаласында өткен республикалық «Астана-Бәйтерек» конкурсында гран приге ие болған туындысы «Тойда» атты сериялары. Тойда әрқашан қазақ ойындарының түр түрі ойнатылатын болған. Әсіресе қазақша күрес, көкпар, қыз қуу т.б.с.с. Барлық сериялық жұмыстар шеңбер ішінде салынған.

Бірінші сериясында қазақша күресті көрсеткен. Қазақ халқының өте ертеден келе жатқан спорт ойындарының бірі - қазақша күрес. Қазақша күрес көшпелі халықтың тіршілігімен бірге жасасып келе жатқан спорт түрлерінің бірі. Қазақша күрес басқа халықтардың ұлттық күресімен салыстырғанда өзіндік бір ерекшелігі бар.

Совет дәуіріне дейін қазақша күрес негізінен әдет-ғұрыпқа байланысты және еңбек процестерін дәріптейтін жиын-тойларда өткізіледі. Кезінде қазақша күрес «күш атасын танымайды» деген ұранмен, еш салмақ дәрежесінсіз-ақ, үлкен-кішіге қарамай, тіпті баласы мен әкесі де күресетін болған. Онымен қоса белгілі бір жүйеленген белдесу ережесі де болмаған. Қазақша күресте қолданылатын айла-тәсілдердің негізгі түрлері: иықтан асыра лақтыру әдісі. Лақтырған палуан орнында қалады, қарсыласын жамбасқа салып жығу, іштен және сырттан шалып жығу т.б. Белдесу барысында жеңіске жеткен палуан орнында қалады. Ондай болмаған жағдайда, яғни белдесуге шыққан палуан бас тартып басқамен күресемін десе, онда рұқсат беріледі. Бірақ түбінде жеңімпаз аталатын палуан біреу ақ. Белдесу барысында тең түсу, я ұпай санымен ұту деген болмаған. Белдесудің уақыты шектелмегендіктен міндетті түрде қарсыластың біреуі жеңіске жетеді. Туындыда екі палуанның аяқасқа түсіп жатқан бір сәті бейнеленген. Бір – бірінің белдерінен ұстап аяқтарынан шалып жатқан екі палуан сомдалған. Екі алып денелі палуандар бір-біріне дес

бермеуде. Сурет шеңбер ішінде орналасқандықтан бұндағы факальдық нүкте екі палуан. Шығармада жылы түс басымрақ. Суретші графиктің бұл туындысының жоғарғы деңгейге көтерілуіне басты себеп, бейнеленген кейіпкерлерді әсерлі жеткізе білген.

Екінші сериясында ақындар айтысы көрсетілген. Негізінен айтыс сал-серілер, қыз бен жігіт айтысы т.б түрлері болады. Бұнда біз сал серілердің айтысын байқаймыз. Олар бір-біріне қарап біріншісі ақын домбырасына сүйеніп отырса, ал екінші ақын домбырасын қолына алып айтысты бастауда.

Үшінші туындыда көкпар ойынын көреміз. Көкпар ойыны ертеден келе жатқан ойындардың бірі. Бұл ойын көптеген жігіттердің қатысуымен өтетін аттылардың ойыны. Ойынға бауыздалған қозы мен лақтың біреуі пайдаланылады. Ойынға қатысушы аттылы жігіттер белгіленген сызықтың бойына қатарға тұрады. Аттылы жігіттер тұрған сызықтан 50-60 адымдай жерге көкпар тасталынады. Ойын жүргізушінің белгісімен салт аттылар тұра шабады, сол-ақ қайсысы бұрын жеткені жолында жатқан көкпарды іліп алып қашады. Оны артынан қуып жетіп, басып озған ойыншы тартып алады, осылайша ара қашықтығы 4-5 шақырымдай белгіленген көмбеге кім бұрын әкелсе сол көкпарды алады. Көкпарды қызықтаушылар бірнеше рет тігеді. Көкпар қанша рет тігілсе ойын сонша рет қайталаынады. Көркем туындыда ат үстіндегі екі жас жігіттің көкпарға таласып-тартысып жатқанын көреміз. Композициялық құрылымына тоқталсақ туынды шеңбер ішінде орындалған. Түстік ерекшелігі келсек бұнда жасыл және қоңыр түстер басым.

«Қан сонарда бүркітші шығады аңға» деп ата-бабаларымыз айтып кеткендей қандай уақыт болмасын бүркітші аңға шыққан. Төртінші туындыда ат үстіндегі екі адамның қыран құс бүркіттерімен аңға шығып бара жатқан бір сәті бейнеленген. Алып тұлғалы образ шығыңқы көрсетілген. Ақ пен қара түс арасындағы үйлесімділік, түрлі бағыттағы штрих сызықтар образдарды құрайды. Бір-бірімен беттесе қарап әңгімелесіп бара жатқан екі аңшы кетіп барады. Сол қолдарында қонған бүркіттерін байқаймыз.

Бесінші сериясында бозбалалар мен бойжеткендердің айгөлек ойынын асыр салып ойнағанын байқаймыз. Айгөлек ойынын жастар ерте кезден - ақ сүйіп ойнап келген. Өйткені, әдетте той – думан жүріп жатқан үйге жастар көбірек жиналғанда сол кезде мәлке – тотай ойыны да басталып кетеді. Жастардың бас-аяғы түгел жиналып болғанан кейін өзара келісімдері бойынша тең болып екі топқа бөлінеді. Әр топтың ойыншылары ара қашықтығы 20-30 адымдай жердегі өздері белгілеген көмбелеріне барады. Әр топтың өз ойыншылары бір қатарға тұрып, бір – бірінің қолдарынан мықтап керіп ұстап тұрады. Екінші жақтың ойыншылары бәрі бірден шулап: «Мәлке-тотай» дейді. Бірінші жақ «кімді қалай» дегенде, екінші жақ «жаман – жаман пәленшені қалай» деп атын айтады. Аты аталған адам қолын қусырып, аналарға қарсы жүгіріп, өзіне ұнаған баланы алып келуге қам қылып қатты соғады. Соққанда қолын үзіп кетсе жеңген ер бенде қолы үзілген екеудің бірін өзіне апарып қосады. Егер үзе алмай қалса, жеңілген ер бенде болып, өзі сол жаққа қосылады. Енді «мәлке тотай» бірінші жақ айтып, екінші жақ қол ұстасып тұрады. Сөйтіп жоғарыдағы жолмен бір жағы таусылғанша ойнай береді. Ең соңғы бала басын тырнап немесе үш ауыз өлең, не күлдіргі сөз айтып құтылады. Содан соң балалар тағы да екі топқа бөлініп, ойынды басынан қайта бастайды.

Қ.Каметов кейінгі ұрпаққа беретіні замана тіршілігінің әдемі көркеюі ауыл тұрмысы мен еңбектің, жайылымның, көшіп – қонудың, табиғат тынысының көріністері, бала, ана және кәрілікті суреттеуге арналған мәңгілік графика туындыларынан айқындалады. Қ.Каметовтің графикасының қазіргі таңдағы маңыздылығын саралай отырып, оның бүгінгі жаһандану жағдайындағы Қазақстан үшін рухани игілігі көрнекті болар деп есептейміз. Бұл бағытта графикалық сериялы туындылары назар аударуға лайық. Өнердегі ескерткіштер бір демдік сүйініш болып қалмай, қабылдаушы қауымның жан азығына айналары сөзсіз. Ата баба көркемөнер мәдениетіндегі адамның адамгершілік, әлеуметтік қадір қасиетінің жалпы дүние құбылыстарымен сан-салалы сабақтастығы арқылы ғана өмірге көркем көзқарастың, табиғатты аялаудың үйлесімділігі мұратына жете алды. «Егер өз шығармашылық жолының

алғашқы сатысында Қадырбек Каметов литография маманы ретінде танылса, қазір ол бірегей графика мен түрлі-түсті линогравюраның шеберіне айналды»- дейді өнертанушы Б.Барманкулова [2].

Міне, осы мұратта бүкіл әлем тынысымен біртұтас, бірегей жарастықты көкसेген әрбір тірі пенденің әмбебап ұлы мұратына жету жолындағы күллі талпыныс талабы жатыр. Қ.Каметовтің графикасының өнерінде кездесетін әртүрлі саздағы элементтер шеберлік шыңында сұрыпталудан өтіп, әрі шебердің өзінше өзгеріс ендіруінің арқасында ерекше көркемдікке ауысып отырған. Қ.Каметовтың шығармашылығы қазіргі кезде Қазақстан графикасында өзіндік орыны бар десе де болады. Бүгінгі таңда суретшінің жұмыстары Қазақстанның алтын қорына енгізілді. Сонымен қатар қазақ мәдениетін өзге елдерге көрсете білді. Қ.Каметов графикалық сериялары қазақ халқының тұрмыс салтына арналған. Сондай – ақ адам бейнелерін өзінің жан дүниесімен түсіне отырып сомдайды. Қ.Каметов өзекті тақырыптарға дер кезінде үн қосып отыратын суреткер. Туындыларының сюжеті тарихқа толы, мәнерлі өзекке бай. Суреткер кесек туындыларында көркем бейнені психологиялық терең толғаныс үстінде шынайы мүсіндейді. Қ.Каметовтың қай жұмысына мән беріп қарасаң да қазақ халқының тағдырына арналып салғанына көзіміз жетеді. График суретшінің өз қырынан келген туындыларына қарай отырып, олардың өткен өмір жұрнағын өз шығармаларында ұтымды пайдалана білген. Суретші өз туындыларында тарихты, эстетиканы, этнографиялық аспектілерді, дүниетанымдық қасиеттерді, көркемдік құндылығын байланыстыра отырып, ондағы ой мен көзделген мақсатқа сүйенеді. Қазіргі уақытта халқымыздың өркендеп өскен мәдениетіне лайықты бейнелеу өнерінің соны элементтері аз десек те болады. Бұл жағдай қазіргі заманда графикада да өзіндік құнын жойғаны емес, керісінше, жаңа өмірге лайық жаңа бағыт алып, жаңаша өріс тапқанын көрсетеді.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Альманах. авт. Юферова И.П. «Советский Казахстан». 1989ж.- 105 с.
2. Каметов К. Өмір мен табиғат үндестігі.-Алматы: «Азия Арна» баспасы. 2015. - 160 б.

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-13-15
ЭОЖ 345.522.2

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ГРАФИКА ӨНЕРІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ

фил.ғ.к., профессор, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

РСМАХАНБЕТОВА ШАХРИЗАДА ЕРКИНҚЫЗЫ

п.ғ.к., аға оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

БИМАХАНБЕТОВА ФАРИДА АЛИҚЫЗЫ

магистрант, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

Түйін: Қазіргі қазақ графикасы – бұл өнердің ерекше саласы, онда дәстүр мен жаңашылдық, ұлттық мәдениет пен заманауи технологиялардың синтезі көрініс табады. Қазақ графикасының жаңа тенденциялары мен көркемдік бағыттары өткен ғасырдағы негізгі графикалық дәстүрлерді жалғастырумен қатар, әлемдік өнердің агымдары мен заманауи қоғамның қажеттіліктеріне жауап беретін жаңа бағыттарды да қалыптастырады. Мақалада осы бағыттардың кейбір негізгі аспектілеріне тоқталамыз.

Кілттік сөздер: Графика өнері, графикалық дизайн, жаңа бағыттар, технологиялар мен инновациялар, цифрлық өнер.

Қазақстандағы графика өнерінің қазіргі жағдайы — бұл еліміздің мәдени өміріндегі маңызды құбылыстардың бірі болып табылады. Графика өнері қазіргі уақытта өзінің дамуы мен түрлерін әр тараптандырып, дәстүр мен заманауи тенденцияларды ұштастыруда.

Қазақ бейнелеу өнеріндегі графика - кеңестік өнердің алуан түрлі көрінісіндегі қызықты әрі елеулі құбылыс. Қазақстанның бейнелеу өнерінде өнердің осы түрінің жемісті дамуымен және белсенді өзара іс-қимылымен ерекшеленді.

Бұл дүниетанымның ұлттық және жалпы мәдени эволюциясының ерекшеліктеріне, көркемдік процестің ерекшелігіне, ұлттық өзін-өзі растау қажеттілігіне, жеке басын нығайтуға байланысты болып табылады. Бұл кезеңнің пластикасы мен графикасы жетістіктер мен қайшылықтарға, орыс және кеңес мектептерімен қарым-қатынасындағы ұлттық өнерді түсіну кезеңіне, батыс еуропалық өнердің прогрессивті құбылыстарының әсеріне байланысты проблемаларға ие. Қазақ өнерінің бұл түрі әлемдік мұраның көркем мәдениетін еңбекпен және белсенді игерумен, реализм қағидаттарын жаңа түсінумен, қазіргі заманғы өнердің стильдік алуан түрлілігін және жекелеген шеберлердің жеке ізденістерін ескеретін ерекше стильді іздеумен ерекшеленеді. Сонымен қатар, Қазақстанның графика мәселелері бүкіл кеңестік графиканың жай-күйін және олардың көпұлтты мән-мәтінін сипаттайтын проблемалардан бөлінбейді.

Қазақстандағы графика өнері өз бастауын ХХ ғасырдың басынан алады. Алғашқы кезеңде графика өнері көбінесе кітап иллюстрациялары мен плакаттармен байланысып, коммунистік идеологияның ықпалында болды. Кеңес кезеңінде графика шығармалары, әсіресе саяси тақырыптарды, еңбек адамын, соғыс пен жеңіс көріністерін бейнелеуге бағытталды.

Бірақ, осы уақыттан бастап, шығармашылықтың әртүрлі бағыттары пайда болып, графиканың өнер ретінде танылуына негіз қаланды.

Қазақстандағы графика өнерінің қазіргі жағдайы бірнеше негізгі бағытта дамып келеді. Бұған түрлі стильдер мен техникалар жататынын айтуға болады: дәстүрлі және сандық графика, абстракция, символизм, суретші эксперименттері мен жаңа медиа құралдары арқылы жасалған шығармалар.

Традиционализм мен авангард: Қазақстандағы көптеген жас суретшілер дәстүрлі графикаға жаңа қырынан қарап, классикалық әдістерді заманауи мазмұнмен ұштастыруда. Мұнда ұлттық элементтер мен қазіргі заманның қоғамдық мәселелері өзара байланыстырылады.

Цифрлық графика: Заманауи суретшілердің көпшілігі сандық технологияларды қолдана отырып, графикада жаңа тәсілдер мен көркемдік әдістерді іздестіріп, виртуалды шындық пен анимацияның элементтерін пайдаланады. Бұл бағыт Қазақстандағы графика өнерінің болашағына зор ықпал етуі мүмкін.

Эстетика мен әлеуметтік мәселелер: Қазіргі қазақ графикасы көбінесе қоғамның әлеуметтік мәселелерін, экологиялық жағдайды, адамдар арасындағы қарым-қатынасты бейнелеуге бағытталған. Сондай-ақ, графика өнері халықтың тарихы мен мәдениетіне, ұлттық құндылықтарына деген құрмет пен ізденістерді де қамтиды.

Қазақ графикасында ұлттық символизм мен дәстүрлі өнер элементтері маңызды рөл атқарады. Бұл бағыттың бір ерекшелігі – қолөнер мен ұлттық нақыштарды, атап айтқанда, қазақтың ою-өрнектері мен ұлттық бейнелеу өнерін заманауи графикалық тілмен біріктіру. Әсіресе, графикада қазақ халқының мәдениетін, тұрмысын, табиғатын бейнелейтін мотивтерді көруге болады.

Сондай-ақ, графикалық дизайнерлер өз шығармаларында қазақ тарихы мен мәдениетінің маңызды кезеңдерін көрсету үшін ежелгі символдар мен кескіндерді жанартып, оларды жаңа контексте пайдалану үрдісі кеңінен таралуда.

Қазіргі графикада цифрлық технологиялардың кеңінен қолданылуы ерекше маңызға ие. Компьютерлік графика, 3D моделдеу және анимация секілді цифрлық әдістер қазақ графикасының жаңа бет-бейнесін қалыптастыруда. Заманауи қазақ графикасының шығармашылық процесі енді қағаз бен қарындашпен ғана шектелмей, сандық құрылғылар мен бағдарламалар арқылы жүзеге асырылуда.

Цифрлық өнердің артықшылығы – әртүрлі әдістерді қолдану мүмкіндігі, мысалы, сурет салу, фотомонтаж, коллаж жасау, графикалық дизайн мен анимация жасаудың жаңа жолдарын енгізу. Бұл әдістердің арқасында қазақ графикасы жаңа деңгейге көтеріледі.

Графикалық дизайн қазіргі қазақ өнерінде маңызды орын алады. Бұл салада елімізде әртүрлі дизайн бағыттары, оның ішінде логотип жасау, брендті қалыптастыру, кітаптардың, журналдардың, плакаттар мен басқа да баспа өнімдерінің дизайны сияқты көптеген жаңа трендтер дамып келеді. Қазақ графикасындағы осы жаңа бағыттар қазіргі заманға сай, әрі шығармашылық тұрғыда жан-жақты болуды қажет етеді.

Қазіргі қазақ графикасында эксперименттік және авангардтық бағыттар да кең таралған. Мұнда жаңа форма мен стильді іздеу, дәстүрлі емес әдістерді қолдану байқалады. Бұл бағыттың мәні – көркемдік тілдің жаңашылдығы мен еркіндігін көрсету.

Қазақ графикасында әлеуметтік мәселелерді, халықтың күнделікті өмірін және тарихи оқиғаларды көркем түрде көрсету арқылы, графика өнері күрделі әрі терең философиялық мазмұнға ие болуы мүмкін. Әсіресе, жастар арасында бұл бағыт өте танымал болып келеді, өйткені олар графика арқылы өз ойларын, идеяларын білдірудің жаңа жолдарын іздейді.

Қазіргі қазақ графикасы ғаламдық деңгейде танылып, әлемдік өнермен тығыз байланыс орнатуда. Әлемдегі графикалық тенденциялар мен стильдер қазақ графикасына да әсер етуде. Графика арқылы ұлттық мәдениет, тіл, тарих және қоғамның заманауи мәселелері ғаламдық контексте ұсынылуда. Бұл тенденцияның басты ерекшелігі – ұлттық қасиеттер мен ғаламдық ұстанымдардың арасында үйлесімді байланыстың пайда болуы.

Қазіргі қазақ графикасы жаңа тенденциялардың және көркемдік бағыттардың пайда болуымен ерекшеленеді. Бұл саланың дамуында дәстүр мен инновацияның, ұлттық мәдениет пен әлемдік үрдістердің арасындағы синтез айқын көрініс табады. Графикадағы жаңа бағыттар өнердің жаңа деңгейіне көтерілуге, қазақ өнерінің ғаламдық кеңістікте өз орнын табуына септігін тигізуде.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Байтұрсынов А. «Қазақ графикасы мен жазу тарихы». Алматы, 2005.
2. Кенжебаев Б. «Қазіргі қазақ өнерінің даму кезеңдері». Алматы, 2012.
3. Жақсығалиев Р. «Қазіргі заманғы қазақ графикасы және оның тенденциялары». Қазақ өнері журналы, 2018, №3.
4. Сулейменов Б. «Көркемдік бейнелеу өнеріндегі жаңа бағыттар». Алматы, 2019.
5. Мұқанова Н. «Қазақ графикасының даму тарихы және жаңашылдық бағыттары». Өнертану және дизайн журнал, 2020.
6. Тәтімұ Р. «Қазіргі заманғы өнердегі концептуализм мен эксперимент». Алматы, 2021.
7. Қожахметова С. «Қазақстандағы жаңа көркемдік тенденциялар мен жас суретшілердің шығармашылығы». Жас суретшілер жинағы, 2017.
8. Мейірбеков Ш. «Графика өнеріндегі жаңа технологиялар мен құралдар». Қазақ өнері, 2023.

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-16-18
ЭОЖ 345.7

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ГРАФИКАЛЫҚ ӨНЕРДІ ДАМУЫНЫҢ ЗАМАНАУИ МӘСЕЛЕЛЕРІ

БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ

фил.ғ.к., профессор, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

АҒАДІЛОВА ЖАНАР МҰРАТҚЫЗЫ

магистр, аға оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

БИМАХАНБЕТОВА ФАРИДА АЛИҚЫЗЫ

магистрант, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

Түйін: Мақалада Қазақстандағы графикалық өнердің дамуының қазіргі мәселелері қарастырылған. Авторлар графикалық өнердің әртүрлі салаларында кездесетін қиындықтар мен шектеулерді, сондай-ақ өнердің қоғам мен мәдениетке әсерін талдайды. Заман талабына сай жаңа технологиялардың, цифрлық құралдардың енгізілуі, халықаралық байланыстар мен шығармашылық бағыттардың дамуы өнердің көрінісін және мәнін өзгертуде. Сонымен қатар, қазіргі графикалық өнердің білім беру, кәсіпқойлық, инновация мен шығармашылық салаларындағы қажеттіліктері мен жаңа мүмкіндіктері жайында сөз болады. Мақалада графикалық өнерді одан әрі дамыту үшін қажетті жағдайлар, өнерді жоғары деңгейде көрсету үшін сарапшылардың пікірлері де келтіріледі.

Кілттік сөздер: Графикалық өнер, Қазақстан өнері, заманауи өнер, сандық технологиялар, өнердің әлеуметтік мәні

Қазақстан бейнелеу өнерінің осы түрлерінің дамуы мен өзара байланысының күрделі проблемасын зерттеуде алғаш рет олардың эволюциясының кезеңдерін, мұраның бай материалынан және қазіргі орыс және батыстық өнермен өзара әрекеттесуінен байқауға тырысады. Бүгінгі таңда қазақ өнері тарихының осы аспектісіне арналған зерттеулер жоқ.

Қазақстан графикасының даму ерекшеліктері республиканың осы өнер түрлерінің де, ұлттық өнер мектебінің де шығармашылық эволюциясындағы осы кезеңнің принципті маңыздылығы туралы айтуға мүмкіндік береді. Осыдан кеңестік өнер тарихындағы бар олқылықтың орнын толтыру және осы кезеңдегі қазақ өнері туралы қалыптасқан түсініктерді тереңдету қажеттілігі туындайды. Отыз жыл бойы өзара іс-қимыл мен өзіндік құндылықта Қазақстанның графикасының дамуын сипаттауға, олардың эволюциялық дамуының негізгі тенденцияларын анықтауға, қазақтардың ұлттық мәдениетінің мұрасына байланысты, олардың бастауларын көрсетуге, республиканың бейнелеу өнері тарихына қосқан үлестерін анықтауға әрекет жасады.

Қазақ бейнелеу өнеріндегі графиканың барлық жанрларының дамуын бақылау мақсатын көздемейді. Соңғы онжылдықтардағы ұлттық жолдағы пластикалық және графикалық шеберліктің айқын жетістіктерін көрсететін станоктық, шағын және кітап графикасына назар аударылады. Тапсырма аясында автор қарастырылып отырған кезеңнің графикасының дәстүрлі мәселелерімен өзара әрекеттесудегі мен өзара байланысының принциптерін

зерттейді. Қазақ өнерінің көптеген туындыларының ішінде автор қазіргі қазақ графикасының дамуының негізгі заңдылықтары айқын көрсетілген көркемдік ерекшеліктер мен жұмыстарды бөліп көрсетті.

Қазақстандағы графикалық өнердің дамуы қазіргі уақытта бірнеше маңызды мәселелермен байланысты. Бұл мәселелер графикалық өнердің ұлттық ерекшеліктерін сақтай отырып, әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету үшін шешілуі тиіс. Мұнда кейбір негізгі аспектілерді қарастырайық:

Дәстүр мен инновацияның үйлесімі

Қазақстанда графикалық өнердің бай тарихы мен ұлттық дәстүрлері бар, бірақ қазіргі уақытта заманауи технологиялар мен әлемдік трендтерді ескеру қажет. Бұл жерде графикалық дизайнерлердің өз дәстүрлерін сақтай отырып, жаңа техникалар мен әдістерді енгізу қабілеті маңызды. Мысалы, цифрлық құралдар арқылы жұмыс жасау, мультимедиялық жобаларды дамыту және жаңа жанрлар мен стильдерге бейімделу.

Заманауи графикалық өнерде цифрлық технологиялар үлкен рөл атқарады. Бұл салада графикалық дизайн, иллюстрация, анимация, виртуалды өнер мен компьютерлік графика кеңінен қолданылады. Қазақстанда цифрлық құралдардың кеңінен енгізілуі графика саласына жаңа мүмкіндіктер ашып отыр. Алайда, бұл жаңа технологиялардың қолданылуы кәсіби шеберлік пен дәстүрлі өнер арасындағы теңгерімді сақтауды талап етеді. Традиционалистер мен жаңашылдар арасында пікірталастар туындап, цифрлық өнердің артықшылығы мен кемшіліктері жөнінде сұрақтар пайда болуда.

Қазақстанның графикалық өнерінде ұлттық элементтердің орны ерекше. Халықтың қолөнері мен дәстүрлі өнері графика саласында да өз көрінісін тапқан. Бірақ, кейде заманауи графикада ұлттық стильдер мен дәстүрлер толықтай жаңартып немесе «заманауи» бағытта өзгертіліп, олардың тарихи мағынасы мен мәні жоғалуы мүмкін. Сондықтан ұлттық идентичность пен графикалық өнердің өзара байланысын сақтап қалу маңызды мәселе болып табылады.

Заманауи графикада ұлттық стильдер мен дәстүрлер жиі жаңартылып, олардың классикалық көріністері жаңа, қазіргі заманғы элементтермен біріктіріледі. Бұл процесс дәстүрлердің мәнін сақтау мен жаңа талғамға сай өзгерістер енгізу арасындағы нәзік тепе-теңдікті талап етеді.

Әрине, мұндай жаңартулар дәстүрлі мәдениет пен өнердің мәнін жоғалтуға әкеп соғуы мүмкін, себебі олар көбінесе тарихи контекстінен бөлініп қалады. Сонымен бірге, қазіргі заманның технологиялық және эстетикалық талаптарына сай болғанда, ұлттық стильдер жаңа мағына алып, әлемдік өнердегі өз орнын табуы мүмкін.

Заманауи графика көбінесе мультимедиялық өнермен бірігеді. Мультимедиялық дизайн, анимация мен видеоөнер графикамен тығыз байланысты болып келеді. Қазақстандық дизайнерлер мен суретшілер осы жаңа бағытта тәжірибе жинақтап, әлемдік деңгейде танылуға ұмтылуда. Дегенмен, мультимедиялық өнердің кеңінен дамуы өз кезегінде шығармашылық еркіндікті шектеп, коммерциализация мен стандартталудың қаупін тудырады.

Графика мен мультимедиялық өнердің бірігуі қазіргі заманғы өнер мен дизайнның маңызды үрдісіне айналды. Бұл екі бағыттың интеграциясы, әдетте, технологиялық дамулармен тығыз байланысты. Графика дәстүрлі түрде бейнелеу өнерінің бір бөлігі ретінде қарастырылып келсе, мультимедиялық өнер – әртүрлі ақпараттық құралдарды, мысалы, бейнемазмұнды, дыбысты, анимацияны және интерактивті элементтерді қамтиды.

Бұл бірігу әдетте келесі тәсілдер арқылы жүзеге асады:

1. **Анимация мен графика:** Графикалық иллюстрациялар мен суреттер анимациялық элементтермен үйлеседі, бұл мультимедиялық контентті жандандырады.

2. **Интерактивті графика:** Көбінесе сайттар мен қосымшаларда қолданылатын графика интерактивті болып, пайдаланушылардың әрекеттеріне жауап береді.

3. **Виртуалды шындық:** Графикалық дизайн мен мультимедиялық элементтер виртуалды ортада бірігіп, толыққанды тәжірибе ұсынады.

4. **Видео-арт:** Графика мен бейнемазмұнды біріктіріп, өнер туындысын жасау, оны визуалды әрі дыбыстық деңгейде тәжірибе ету.

Бұл бірігу графикалық дизайн мен мультимедиялық өнердің дәстүрлі шекараларын бұзып, шығармашылық мүмкіндіктерді кеңейтеді. Сонымен қатар, түрлі платформалар мен жаңа технологиялар арқылы көрерменмен байланысты тереңдетуге мүмкіндік береді.

Графикалық өнерде жаңа технологиялардың енгізілуі (мысалы, виртуалды шындық, анимация, 3D модельдеу) өте маңызды. Осы салаларда жұмыс істейтін мамандар үшін жаңа құралдар мен бағдарламаларды меңгеру, заманауи өндіріс процестерін жақсы түсіну маңызды.

Графикалық өнерде жаңа технологиялар енгізілген сайын, оның мүмкіндіктері кеңейіп, шығармашылықтың жаңа бағыттарына жол ашады. Виртуалды шындық, анимация, 3D модельдеу сияқты технологиялар суретшілерге өз идеяларын жаңа деңгейде жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл технологиялар тек эстетикалық құндылықтарды арттыруға ғана емес, сонымен қатар көрерменмен өзара әрекеттесу тәсілдерін өзгертеді. Мысалы, виртуалды шындықты қолдана отырып, көрермендер өнер туындыларына тікелей араласып, оларды тәжірибе етуге мүмкіндік алады.

Қазақстандағы графикалық өнер қазіргі кезде көптеген өзгерістер мен даму үрдістерінен өтуде. Бұл салада қазақ өнерінің дәстүрлері мен заманауи тенденцияларының үйлесімі айқын байқалады. Әсіресе, Қазақстанның тәуелсіздігін алғаннан кейін, өз мәдениетімізді, ұлттық құндылықтарды көрсету мақсатында графикалық өнердің жаңа бағыттары пайда болды. Қазіргі уақытта графикалық дизайн, иллюстрация, плакат өнері, веб-дизайн және басқа да сан алуан графикалық салалар дамып келеді.

Қазақстандағы графикалық өнердің басты ерекшеліктері — ұлттық элементтерді сақтап, оларды заманауи стильде қайта өңдеу және әлемдік үрдістерге сәйкестендіру. Мысалы, қазақтың дәстүрлі ою-өрнектерін заманауи графикалық дизайнда қолдану танымал болып келеді. Бұл тек өнердің өзін емес, ұлттық мәдениетті де дәріптеуге мүмкіндік береді.

Қазір қазақ графикалық өнері әлемдік деңгейде мойындалатын болды, және бұл салада талантты жас мамандар көбейіп келеді.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Байтұрсынов А. «Қазақ графикасы мен жазу тарихы». Алматы, 2005.
2. Кенжебаев Б. «Қазіргі қазақ өнерінің даму кезеңдері». Алматы, 2012.
3. Жақсығалиев Р. «Қазіргі заманғы қазақ графикасы және оның тенденциялары». Қазақ өнері журналы, 2018, №3.
4. Сулейменов Б. «Көркемдік бейнелеу өнеріндегі жаңа бағыттар». Алматы, 2019.
5. Мұқанова Н. «Қазақ графикасының даму тарихы және жаңашылдық бағыттары». Өнертану және дизайн журнал, 2020.

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-19-21
ЭОЖ 74:74.01.09

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБАЛАУДА БЕЙНЕЛІ-АССОЦИАТИВТІ ӘДІСТЕР

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ӘБДІКЕРІМ САЛТАНАТ ОРАЗГЕЛДІҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ІҢКӘРБЕК КАМИЛА ПЕРНЕБЕКҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ТӨЛЕШОВА ӘСЕЛ СЕЙДУВАЛИҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

Түйін: Шығармашылық жобалауда бейнелі-ассоциативті әдістер — бұл шығармашылық процестерді тереңірек түсінуге және жүзеге асыруға мүмкіндік беретін тиімді құралдардың бірі. Мұндай әдістер ойлау мен қабылдаудың жаңа жолдарын ашады, адамның ішкі сезімдері мен ойларын бейнелі түрде көрсетуге мүмкіндік береді. Әсіресе, визуалды өнерде, дизайнда, архитектура мен киноиндустрияда ассоциативті тәсілдер қолдану арқылы жаңашыл, ерекше туындылар жасауға жол ашылады. Бейнелі ассоциациялар адамның эмоционалдық күйін, көңіл-күйін немесе абстрактілі ойларын нақты, көрнекі түрде бейнелеуге мүмкіндік береді, сол арқылы шығармашылық үдерістің шекараларын кеңейтуге жағдай жасалады. Осы әдістерді қолдану шығармашылық қызметтің сапасын арттырып, кез келген жобаның қызықтылығын және тереңдігін қамтамасыз етеді.

Кілттік сөздер: шығармашылық жобалау, бейнелі әдіс, ассоциация әдісі, дизайн ойлауы, бейнелі түсінік, көркемдік әдіс

Әдіс дегеніміз белгілі бір мәселені шешуге бағытталған - бұл шындықты тәжірибелік немесе теориялық дамытуға арналған әдістердің немесе үрдістердің жиынтығы. Әдіс - бұл белгілі бір әдіс шеңберінде берілген тапсырманы шешу үшін, белгілі бір әрекеттерді орындау кезектілігі. Дизайн әдіснамасы - бұл өнер және техникалық жоғары оқу орындарында оқуға қажетті танымдық және тәжірибелік іс-әрекеттерді ұйымдастырудың құралдары, алғышарттары мен принциптерін зерттейтін ғылымның жеке саласы. Дизайн әдістемесі жобалау іс-әрекетінің әр түрлі түрлерінде қолданылған құралдар, әдістер, принциптер мен тәсілдердің жиынтығын қамтиды.

Ассоциация дегеніміз - бір көзқарас екіншісіне жүгінетін немесе бір объект басқасын еске түсіретін жеке көзқарастар арасындағы қатынас. Үлкен білім қоры бар дизайнерлер, суретшілер және шығармашылық адамдарда ассоциациялау қабілеті жоғары дамыған. Ассоциацияларды қолдану, зерттелген нысанды жақын немесе ұқсас объектімен байланыстыру, затты есте сақтауды жеңілдетеді. Дизайнерлер ассоциациясы оның қоршаған шындықтың алуан түрлі құбылыстарын бейнелейтіндігімен, одан қызығушылық формаларын, құрылымдарын, текстураларын алып, олармен оның қызметінің объектісі арасындағы байланыстарды құруында көрінеді. Осылайша ол жаңа идеялар, композициялар мен заттар жасайды. Заманауи сәулетті, жиһазды, керамиканы және киімді жасау кезінде дизайнерлер

көбінесе биообъектілерінен шабыт алады. Олардың пішіндерін, құрылымдарын, текстураларын заманауи технологиялармен байланыстыра отырып, олар жаңа таңқаларлық және қызықты нәтижелерді көрсетеді [1].

Дизайнердің жеке басына байланысты жобалау әдістері әр түрлі болуы мүмкін, бірақ тұтастай алғанда олар дизайнердің шығармашылық әдісін, оның авторлық қолтаңбасын анықтайды. Тәжірибеде қолданылатын негізгі әдістердің бірі – ойды (идеяны) қалыптастыру кезеңіндегі ассоциация әдісі. Өмір бойы адамның жадында қалыптасатын ассоциативті бейнелер дизайнерге қойылған міндеттерді шешуге көмектеседі. Әр түрлі объектілердің бейнелі сипаттамалары арасындағы байланыс ассоциация әдісін өнімді жобалау мен түрлендіру іс-әрекетінің негізіне айналдырып, жобаланған модельде жаңа қатынастардың ашылуына әкеледі. Шығармашылық қиял қоршаған шындықтың әртүрлі идеяларына жүгінеді. Бейнелі-ассоциативті ойлауды дамыту, оның ойлау аппаратын үнемі «жауынгерлік дайындыққа» келтіру қоршаған ортаға ұтқыр реакция жасай алатын және сол жерден өнімді ассоциацияларды тарта алатын шығармашыл тұлғаны даярлаудың маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Жобалау іс-әрекетінің репродуктивтік формасынан айырмашылығы, әдеттегі іс-қимыл заңдылықтарын қайталау арқылы белгілі құралдармен белгілі нәтиже алуға, яғни стандартты, заңдылыққа сүйене отырып, өнімді қызмет басқа жобалау әдісіне көшумен сипатталады, оған негізделмеген объектінің морфологиялық құрылымдық қасиеттері, бірақ оның әлеуметтік-мәдени мазмұны, функционалдық мақсатының бірегейлігі, идеялық-логикалық маңыздылығы, көркемдік міндеттері, сондай-ақ жобалық жағдайды проблематизациялау туралы. Білім беруді жобалау іс-әрекетінің ерекшелігі, ол әрекеттің репродуктивті және өнімді компоненттерін ерекше түрде біріктіреді, оқытушы білім алушылардың бойында ойлаудың репродуктивті типін де, өнімді де дамытуы қажет. Жаңа идеяның дамуы алғашқы кезеңдерде кем дегенде кем нәтижеге әкеледі және белгілі схеманы қарызға алғаннан гөрі үлкен қиындықтар мен қайшылықтарды жеңуге көмектеседі. Сондықтан дидактикалық тұрғыдан білім алушылардың шығармашылық белсенділігін арттырады. Білім алушылардың ақыл-ой әрекетін дамыту әдістерінің бірі бұрыннан бері Б.Г.Бархин жан-жақты зерттеген ассоциация әдісі болып табылады. Бұл әдіс идеяны қалыптастыру тәсілдерінің бірі болып табылады және тақырыпқа сәйкес ассоциацияларды табуға бағытталған. Студенттің жадында сақталған қауымдастық қорынан алынған сабақтасты және контраст ассоциациялары осы жобалау жүйесінің логикасына сәйкес бір-бірімен байланысты. Бұл логика ассоциацияларды өнімді трансформациялық қызметтің негізгі тірегіне айналдырады және жобаланған модельдегі жаңа қатынастардың пайда болуына әкеледі. «Дизайн - бұл мамандық емес, ойлау тәсілі» - Ле Корбюзьенің бұл афоризмі ассоциативті ойлауды дамытудың студенттің дизайнерлік білім алуына қажетті құрал ретінде маңыздылығын бағалауға мүмкіндік береді. Дизайнердің ойы бейнелі көрініс түрінде көрінеді. Бүкіл объектіні ақыл-ойдың көзімен - «панорамамен» қамту мүмкіндігі, қабылдаудың тұтастығы және пайымдау тізбегін «құлатуға» және оларды бір жалпылама ұғыммен ауыстыруға қабілеттілік - имидждің ерекшеліктері дизайнердің жұмысы. Дизайнерге формальды логика шеңберінде қайта бағытталатын конвергенттік ойлауға қарағанда жаңасын құруға бағытталған өнімді дивергентті ойлау тән. Дизайнер сонымен қатар ойлаудың икемділігімен, ассоциацияның қарапайымдылығымен және мәселеге тікелей қатысы жоқ ақпаратты - «бүйірлік ойлауды», шешуге жол таба алмайтындығымен, уәде етпейтін жоспардан бас тартуымен ерекшеленеді. сәттілікке қол жеткізіп, бір құбылыстан екінші құбылысқа тез ауысыңыз. Жалпы алғанда, ассоциация дегеніміз - сыртқы тітіркендіргіш әсер еткенде адамның санасында пайда болатын, ол дыбыс, иіс, әуен немесе қандай да бір визуалды объект болуы мүмкін. Сонымен бірге санада жаңа байланыстардың қалыптасуы міндетті құбылысқа айналады. Ассоциативті ойлау - бұл шығармашылық адам - дизайнер, сәулетші, суретші және т.б ақыл-ойдың өте маңызды компоненті. Шығармашылық бағыт бойынша мамандарды даярлаудың маңызды сәті - шеберлердің жұмысын және курсын

бақылау, шығармашылық тапсырмалар арқылы ассоциативті ойлауды дамыту ойлардың пайда болуынан бастап іске асыруға дейінгі нобайларында жасалған олардың ойлары. [2].

Ассоциациялардың жіктелуіне келетін болсақ, олар ішкі (адамның ішкі әлемімен байланысты және психикалық үрдістердің әр түрлі жақтарын біріктіретін) және сыртқы (әртүрлі аспектілер мен сапалардың өзара байланысының санасында көрінетін ассоциациялар) болуы мүмкін. Ұқсастық, контраст және сәйкестілікпен ұйымдастырылған шығармашылық жұмыс үрдісінде пайда болу сатысында көркемдік дизайн тікелей (негізгі пішіндік идеяға сәйкес келетін бейнелер алумен байланысты), жанама (негізгі кескіндеме мотивін жаңа бейнелермен толықтыра отырып), өздігінен және жоспарлы болуы мүмкін. Ассоциативті қатынастардың объектілері адамның өмірінің, қызметінің, мәдениетінің және ішкі әлемінің алуан түрлі салаларын қамтиды. «Бұрын сәулетшілер мен дизайнерлер табиғат үлгілерінен шабыттанған немесе сәулет-құрылыс мотивтерін түсіндірген. Бүгінгі таңда көзқарас арсеналы шексіз және ғылымнан, өнерден, техникадан, жанды және жансыз табиғаттан алынған визуалды бейнелерге сүйенеді. Еркін ассоциация әдісі композицияның фигуративті тұжырымдамасын ашуға ықпал етеді. Бұл әдіс олардың ақылға қонымдылығы мен объективтілігіне қарамастан ойға келген объектілерді стихиялы түрде ұсыну болып табылады. Проблеманы түсіну үрдісінде еріксіз түрде пайда болуы стандартты емес шешімдерді кездейсоқ түрде табуға әкелуі мүмкін. Дизайн бағыты бойынша оқыту негізінде оқулық-әдістемені таңдау - дизайнерді дайындаудағы негізгі пән - кәсіби іс-әрекетті талдауға және шығармашылық іс-әрекеттің тиімді әдістеріне негізделуі керек. Шығармашылық механизмін ашу тұрғысынан жобаның белсенділігінің бастапқы кезеңі ерекше қызығушылық тудырады деп ойлаймын [3].

Осылайша, шығармашылық жобалау әдістемесі шығармашылық бағыттар бойынша мамандарды даярлаудың маңызды кезеңі болып табылады және білім алушыларға білімдерін дамытуға тапсырмалар беріп, арнайы әдістерді зерттеу іс жүзінде жүргізілуі керек деген қорытындыға келу керек. Шығармашылық ойлау оқытудың бастапқы кезеңінде дамыған ассоциативті ойлау болашақта шығармашылық іздеу мәселелерін, қоршаған ортаны ұйымдастыру мәселелерін және кеңістіктің адамға әсерін тез шешуге көмектеседі. Бұл сұрақтардың барлығы дизайнерлер мен дизайнер педагогтарды қызықтырады, олар кәсіби дизайн қызметінде, сондай-ақ өнер және техникалық жоғары оқу орындарында білім алушыларын кәсіби даярлау үрдісінде ең маңызды болып табылады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Дородных, А. А. Метод ассоциаций как прием мыслительной деятельности в методологии архитектурного проектирования / А.А.Дородных, К.В. Кузнецова.//Культурология и искусствоведение: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2017 г.). — Санкт-Петербург: Свое издательство, 2017. — С. 42-45.
2. Левин И.Л. Выполнение ассоциативных графических композиций в контексте креативной парадигмы образования//Педагогика искусства. ИХОиК РАО (Москва).-2014. С 127.
3. Henry J.W. Lukaszewicz. Associative Design Methodology: Performative design for a modern work-teach-learn. Unitec Institute of Technology, 2017

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-22-25
ӘОЖ 543.7

ЗАМАНАУИ ДИЗАЙН ИНТЕРЬЕРІ ЭКОДИЗАЙН СТИЛІНДЕГІ ТАБИҒАТТЫҢ ҮЙЛЕСІМІМЕН АДАМДАРДЫҢ ТҰРМЫС-ТІРШІЛІГІНДЕГІ ЖАЙЛЫЛЫҚ

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

КЕРІМБАЙ БАЛҚИЯ МУХИДҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ЖОЛДАСОВА АЙГЕРИМ ТИЛЕУБАЕВНА

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

РАЙСОВА ЛАУРА

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

***Түйін:** Заманауи интерьер экодизайны стилінің даму мен қалыптасу үрдісін зерделеп, заманауи интерьер экодизайны стилі негізінде дизайнерлерге пәтердегі бөлме кеңістігін дизайнерлер жобалағанда қолданатын табиғи материалдардың үйлесімдіктері арқылы адамдардың қоршаған ортада жайлылықты жақсы сезінуі.*

***Кілттік сөздер:** заманауи интерьер, эко дизайн, эко стиль, табиғи материал, түс шешімдері, интерьерді безендендіру, тоқыма, декор.*

Экостилі (грек. eikos-үй, мекен ету орны) – экологиялық стиль. Бұл стильде қарқынды даму тарихы, сондай-ақ әйгілі сәулет ескерткіштері жоқ. Экостильді басқа стильдерден формалар мен әдістерін ерекше деп айту қиын. Жалпы экостилі – бұл тек табиғаттың өз идеясының, сонымен қатар табиғи материалдардың, түстердің, дұрыс пішіндердің байланысы және табиғилығымен танылады. Атап айтсақ, экостилі өзінің даму аясында өзіне тән үрдісінде дамуда, ал негізінде танымал дизайнерлер бұл экостилін басқа стильдермен де байланыстыра дамытуда. Бұл дизайн стиль өте қызықты, себебі ол табиғат әлемі. Белгілі дизайнерлер адам әлемі мен табиғаттың бір бөлігі ретінде одан бас тартуға асықпайды, оны сақтап қалуға, оны қала маңындағы тұрғын үйлердің кеңістігінде, немесе пәтерде осы экостильде дамытуға тырысады. Интерьерде экостилін жасау кез-келген аксиомаларға бағынбайды, әрине, ережеден басқа – тек зиянсыз және табиғи материалдарды пайдалану. Интерьердегі экостилі өте танымал және қолдануда өте қарапайым. Экостилін қолдануға пәтер, коттедж, сондай-ақ демалыс орны, тіпті келіссөз жүргізу бөлмесі де қолайлы. Экостилінің басты қағидасы – бұл барлық жерде табиғилық. Экостилінің ең маңызды артықшылықтарының бірі – сіздің қиялыңызды жүзеге асырудың үлкен мүмкіндіктері, сіз кез-келген түстерді және кез-келген табиғи материалдарды әрлеу арқылы оны жиһазда қолдана аласыз.

Қабырғаға қаптау ретінде қолдануға болатын қамыс немесе басқа жапырақты тұсқағаздар, өзен тастары сияқты табиғи материалдар өте қолайлы. Экологиялық стильде мазмұн пішінді анықтайды сонымен қатар барлық дизайн табиғи материалдардан тұрады. Бұл стиль ағаштың, тастың, жүзімнің, мақтаның, зығырдың, жүннің, күйдірілген саздың таза сұлулығын бағалауды ұсынады. Бәрі қарапайым және табиғи болатындығы. Интерьердегі экостилі заманауи стильдердің дизайнына негізделген, табиғи материалдарды тиімді

пайдалануды қамтиды. Мысалы, бамбук қамысы, талдар, табиғи тас. Бұл стильдің ерекшелігі – бұл жоғары технологиялық, минимализм немесе кез келген басқа заманауи стиль ұғымымен оңай үйлеседі. Ол табиғи материалдарды және ең заманауи технологиялар мен электрониканы дұрыс қолдануды қажет етеді. Барлық осы заттар бір-бірін үйлесімді түрде толықтырады және керемет жайлы интерьер жасайды. Ол табиғатпен бірлікте өмір сүруді ұнататындарға, ауаның тазалығын және қоршаған әлемнің сұлулығын бағалайтындарға, экология проблемаларына бей-жай қарамайтындарға өте қолайлы. Біз экостилінің қағидаларын қалай түсінуге және пәтерімізде шынымен табиғи бұрыш жасауға болатындығын егежей – тегежейлі айтамыз. Жалпы экостилі қалай пайда болды деп зерделесек дизайн интерьерінде экостилінің нақты жасалған күні жоқ. Ол дамып келе жатқан заманауи стильдердің аясында пайда болды. Басқа заманауи стильдер сияқты, ол ХХ ғасырдың соңында кең таралды. Экологиялық өмір салты, оның заңдары бойынша табиғатпен бірлікте өмір сүру және шығармашылық өмір салтын ұстану сәулет, кескіндеме, поэзия, интерьер дизайндындағы экологиялық бағыттың дамуына әсер етті. Сонымен, фин сәулетшісі Альвар Аалто қызықты тұрғын үйлерді жобалаған. Ол үйлерін тірі ағаштардың орнына тұрғызды. Әрине, мұндай үйдің жағдайы адамның табиғатты құрметтеуі туралы да айтуға тура келді. Сондықтан интерьерді құру үшін ағаш беттер, табиғи жарық беретін әйнек, көптеген жаңа гүлдер қолданылды. Эко стилінің атауы алғаш рет 1980 – 90 жылдары пайда болды, сол кезде экологиялық проблемалар әлемдік қауымдастықты көбірек алаңдата бастады. Экологтар су мен ауаның, мұхит суларының ластануы, жаһандық жылынудың жаһандық мәселелері туралы дабыл бере бастады. Адам табиғаттың иесі емес, оның бөлігі, баласы деген пікір жиі айтылды. Адам табиғат күштерімен күресуге болмайды. Біз қоршаған ортаны сақтауға тырысуымыз керек. Осындай мәлімдемелердің аясында пәтерді жабдықтау үшін қайталама шикізатты пайдалану туралы идеялар пайда болды. Пәтердің интерьеріндегі экостильді бұрын қолданылған заттардан жасауға болады. Мысалы, едендерді безендіру үшін бұрын тауарларды тасымалдау үшін пайдаланылған ағаш қораптардан жасалған тақтай қолайлы. Ең бастысы, эко стилі қазіргі заманғы стильдер қағидаларына негізделген. Оны тарихи немесе этникалық стильге қою қиын [1].

Экостилінің ерекшеліктері туралы айтатын болсақ сыртқы жағынан, экопәтердің ішкі көрінісі табиғи және жеңілдік әсерін береді. Осы мақсатта үй жайларда жүріп-тұруына кедергі жасайтын заттарды көп қолданбайды жалпы еркін кеңістік болғанын қалайды. Дизайнерлер интерьерді толықтыратын және оны шамадан тыс жүктемейтін ең қажетті жиһазды ғана пайдалануды ұсынады. Үлкен кең бөлмені кішкене аймақтарға бөлуге болмайды, еркіндік пен кеңдік сезімі оны толтырады. Интерьердегі экостилін бейнелейтін негізгі қағида әртүрлі табиғи материалдарды қолдану болып табылады. Пәтеріңізге табиғи ағаш, бамбук, тұсқағаздар, табиғи тоқыма, керамика таңдаңыз. Мүмкін болса пайдаланылған заттарды қолданыңыз. Бұл қағида әрлеу материалдары мен жиһаз үшін жарамды. Айқын синтетика мен химия өнеркәсібінің өнімдерінен бас тарту керек. Ең бастысы, экостилі қазіргі заманғы стильдер қағидаларына негізделген. Қабырғаларды бұйра жүзіммен безендіру – жоғары деңгейдегі экостилінің белгісі. Тек тәжірибелі бағбандар «жасыл қабырға» жасай алады. Интерьерді ірі тірі гүлдермен толықтырылса олардың әдемі көрінісі бөлмелердің ішкі көрінісін аша түсетіні анық. Үй тұрғындарының бірі оларға қамқорлық жасауы керек – өсімдіктерді уақытында суарып, күтіп отыруы қажет. Интерьердің түсін таңдауда әрине, табиғи реңктер мен текстураларға жақын адамдар мыналарды таңдау керек:

- жасыл және оның барлық реңктері, ол жаңа жасыл шөптер мен ағаш тәждерін еске түсіреді;
- ашық көк – аспанның түсі, кеңістікті ашады, оны балғындық пен салқындық қатолтырады;
- ашық қоңыр, сары қоңыр – ағаш құрылымына ұқсайды, фондық кеңістік жасайды;
- ақ – бейтарап таза түс, оған қарсы тірі өсімдіктер талғампаз көрінеді;
- сары – екпін ретінде қолданылатын күннің түсі.

Эко интерьер дизайн жасай отырып, түстердің табиғи үйлесімдігіне сүйеніңіз. Сіз ландшафттардың бірінің тақырыбын таңдай аласыз. Мысалы, ормандар, мұхит, джунгли немесе қайың тоғайы. Пәтерде джунгли тақырыбын жасағанда, негіз ретінде ақ түсті пайдаланыңыз. Табиғи ортада жүзімге, ағаштарға және жапырақтарға жататын жасыл және қоңырға жүгініңіз. Жылы табиғи түстердің түстері экодизайнында жатын бөлмені безендіргенде ерекшеліктері өте зор. Ол үшін құм, ақ және қоңыр қолдануға болады. Мұндай жылы комбинация тірі отты тиімді түрде баса көрсетеді, егер камин жабықталған болса, ондай жағдайда жатын бөлмеде жылы түстерді жақсы сезінесіз. Экостиліндегі қабырғаларды безендіру, әрине экоинтерьер дизайны табиғи әрлеу материалдарын қолданған кезде ғана мүмкін болады. Қабырғаларды безендіру үшін мыналарды қолданыңыз:

- ескі немесе балауыз ағашының массиві;
- бамбук сабағы;
- тас плиталар;
- қағаз тұсқағаздары (қатты немесе жеңіл өсімдік өрнегі бар);
- керамикалық плиткалар немесе табиғи тастан жасалған декормен жасанды тастан жасалған плиткалар [2].

Қабырғаларды безендіру ретінде ақ су негізіндегі бояумен әдеттегі кескіндеме жиі қолданылады, жалпы жасыл қабырға керемет көрінеді. Ол қондырғы контейнерлерін, дренажды, суару және жарықтандыру жүйелерін қамтамасыз ете отырып жабықталған. Олардың дұрыс жұмыс істеуі қабырғаның бүкіл аймағына отырғызылған өсімдіктердің белсенді өсуін қамтамасыз етеді. Мұндай қабырғаны ұйымдастыру және күту белгілі бір қаржылық инвестициялар мен уақытты қажет етеді. Алайда, нәтиже оған тұрарлық болады. Әрине, бұл жасыл – әсемдік бөлмені балғындық және оттегі мен толтырары анық. Төбені безендіру үшін әртүрлі заманауи стильдердің идеялары қолданылады:

- күңгірт ашық бояумен тұрақты бояу;
- ағаш панел бдермен әрлеу;
- төбенің әр-түрлі деңгейлерінің бағытталған жарықтандырумен үйлесуі;
- жоғары ағартылған төбелерді ағаш арқалықтармен безендіру.

Егер аймақ мүмкіндік берсе, онда төбелерді күмбез түрінде безендіріліп, жарық пен көлеңке ойынын жасайды. Олар қарапайым кедергісіз дизайн шамдармен толықтырылған. Ағаш немесе тас еден пәтердің интерьеріндегі экостильді керемет көрсетеді. Дегенмен, еденді әрлеу үшін паркет тақтасын, тығын тақталарын, керамикалық плиткаларды қауіпсіз пайдалануға болады. Жатын бөлмеде немесе, қонақ бөлмесінде еденге жоғары сапалы тоқылған кілем төсеген дұрыс. Ол қоңыр, жасыл немесе сарғыш жасыл болғаны жөн. Кіре беріс және жуынатын бөлме үшін дымқылданбайтын төсеніштер қолданылады. Бөлме үшін жиһазды таңдау келесі талаптарға сәйкес жүзеге асырылады:

- материалдардың табиғилығы;
- дизайнның қарапайымдылығы;
- дұрыс геометриялық пішін, жеңілдетілген дизайн;
- қайталама пайдалану белгілерінің болуы-ысқылау, сызаттар, өңсіз бөліктер [3].

Мамандандырылған дүкенде пәтер үшін шамдарды таңдағанда, кристалды суспензиялары бар бірнеше мүйізге арналған үлкен люстраның төбелерін безендіру идеясынан бас тартыңыз. Бұл табиғи интерьерге жарамайды. Цилиндрлік пішіндегі ілулі реңктерге назар аударыңыз. Жасырын галогендік жарықтандыру керемет көрінеді. Ол экоинтерьер дизайнын дәл және табиғи түрде баса көрсетеді. Тоқыма дизайны орташа және қарапайым болуы керек. Төсеніштерге табиғи маталарды қолданыңыз – зығыр, мақта т.б. Мүмкіндігінше терезелерге перделерді қолданбаған дұрыс. Сондықтан олар табиғи жарықтандыруды көбірек өткізіп, электр энергиясын үнемдейді. Егер оларды басқалардың көзінен жабу қажет болса, қарапайым дизайнға перделерді – роликті, жапондық немесе римдік перделерді таңдауға тырысыңыз. Жатын бөлмедегі тоқыма, төсек пен жұмсақ жиһазды бір-бірімен үйлесетін етіп безендіру

үшін таңдалады. Декор экоинтерьер дизайнының бейнесін аяқтайды, сондықтан оған барынша назар аудару керек [4].

Пәтер бөлмесін заманауи интерьер дизайны экостилін жүзеге асыру үшін келесі идеяларды қолданған дұрыс, мысалы:

– керамикалық құмыралардағы сәндік жапырақты ағаштар (фикус, пальма, папоротниктер);

– тоқылған себеттер мен жеміс құмыраларын қолданыңыз;

– теңіз тастарын сатып алып, оның көмегімен тауашалар, сөрелер жасаңыз ол бөлме интерьеріне ерекше табиғи көрініс жасайды;

– аквариум бөлмеде орталық орынды алады, ол үлкен, кең және әдемі безендірілген болуы керек, үлкен тропикалық балықтары бар сауатты ұйымдастырылған аквариум – бұл эко интерьерінің нағыз безендірілуі.

Сонымен, заманауи дизайн интерьері экостильді жобалаушы дизайнерден қиял мен табиғатқа деген сүйіспеншілікті өте қажет етеді. Пәтердегі бөлме интерьерін гүлдердің, ағаштардың, судың жанды энергиясымен толтырғанда ғана, сіз қоршаған ортаның жайлылығын өте жақсы сезінесіз. Бөлме кеңістігін қажет емес бөлшектермен толтырмау керек, жалпы бөлмелерді кең қалдырған дұрыс. Декорларды, бастысы-бөлмені кішкене бөлшектермен шамадан тыс жүктемеу үшін оны көп қолдана бермеген дұрыс. Барлығы қалыпты болуы керек. Жалпы дизайнерлер пәтердегі бөлме интерьерін заманауи дизайн интерьері экостилінде жобалағанда табиғи материалдарды бір-біріне деген үйлесімдігін байланыстыра қалыптастырғанда ғана адамдар өзін қоршаған ортада еркін сезіне алады деп түйіндейміз.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Бхаскаран Л. Дизайн и время. Стиль и направления в современном искусстве и архитектуре. – М.: Арт-Родник, 2006. – 258 с.

2. Торопова Л., Марина З. «Интерьер и дизайн современной квартиры». – М.: Эксмо, 2007.

3. Павлов М.А. Дизайнерские закономерности интерьера. Законы художественной среды общества. – Н. Новгород: ННГАСУ, 2008. – С. 72-77. 4. Рыжиков В. Композиционно-пространственная эволюция современного жилого интерьера // Архитектура. Строительство. Дизайн. 2002, № 2. – С. 68-71.

DOI 10.24412/2709-1201-2025-312-26-28
ӘОЖ 745.522.2

ЗЕРГЕР ӨНДІРІСІНДЕГІ ФЛОРИСТИКА ӨНІМДЕРІ

БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ

фил.ғ.к., профессор, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ДЖАРТЫБАЕВА ЖАМИЛЯ ДЖАЙБУЛОВНА

п.ғ.к., аға оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ

магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

ТӨЛЕГЕНОВ АЛМАС ҚҰЛАЖАНҰЛЫ

магистрант, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан

Түйін: Мақалада автор флористика стиліндегі зергерлік бұйымдардың дизайнын, олардың табиғатпен байланысын және өсімдіктерді бейнелеудегі символиканы зерттейді. Зергерлік өнерде флористика элементтерін қолдану - бұл тек эстетикалық тұрғыдан ғана емес, сондай-ақ мәдени және тарихи маңызы бар бағыт ретінде қарастырылады. Мақалада сондай-ақ флористика элементтерінің зергерлік бұйымдардағы мағынасы, олардың көркемдік шешімдері мен заманауи зергерлік өнердегі орны туралы талқыланады. Осыған қосымша, табиғаттың нәзіктігін, жан-жақтылығын зергерлік бұйымдар арқылы көрсетудің тәсілдері мен мүмкіндіктері көрсетіледі.

Кілттік сөздер: Зергерлік өнер, флористика, гүл элементтері, дизайн, әшекейлер, табиғи мотивтер

Зергерлік бұйымдардағы флористика - ежелгі уақыттан бері танымал.

Қазіргі уақытта табиғи пішінді бұйымдарға сұраныстар өте жоғары. Түрлі тастар және де металдардан жасалған асыл гүлдер кез келген зергерлік бұйымдар безендіреді. Олардың дизайнерлары уақыт өте әсерлі болды, пішіндер үлкен және мәнерлі болды, ХХ ғасырдың техникалары прогрестің басында табиғи формалар өте танымал болды. Электрлік қаптау және табиғи материалдардың тамаша құрылымын беруге мүмкіндік берді. Соңғы жылдарда технологиялар мен дизайнның дамуымен геометриялық фигуралар басым болғаннан кейін, өсімдік мотивтерін қамтиды. Олар зергерлік бұйымдарды табиғи элементтерді мүмкіндігінше табиғи етуге тырысады, табиғи прототиппен ұқсастықтарды сақтайды, көбінесе түпнұсқаға тірі өсімдікті дәл көшіреді.

Металлдағы өсімдік материалдардың дәл көшірмелерінің элементтері бар зергерлік бұйымдар сонымен қатар заманауи зергерлік дизайнда өзекті болып табылады.

Зергерлік өнер мен флористиканы біріктіретін өнімдер өте қызықты әрі ерекше болады. Мұндай өнімдер әдетте гүлдердің сұлулығын зергерлік әшекейлермен үйлестіріп, әртүрлі сәндік элементтерді біріктіреді. Мысалы, зергерлер флористикалық мотивтермен әшекейлер жасайды, олардың ішінде:

1. **Гүлдер мен жапырақтар бейнесіндегі зергерлік бұйымдар** – түрлі металдар мен асыл тастарды қолдана отырып, гүлдер мен өсімдіктердің ұсақ, нәзік үлгілерін жасауы мүмкін.

2. **Гүлдермен безендірілген сақиналар мен кулондар** – зергерлер көбінесе гүлдің суретін немесе оның нақты түрін миниатюралық түрде таспен немесе эмальмен әшекейлейді.

3. **Гүл тәріздес түйреуіштер мен сырғалар** – мұндай әшекейлер көбінесе жіңішке металдармен, әйнек немесе асыл тастармен безендірілген болады.

4. **Гүлдермен және өсімдіктермен байланысты брошьютер мен қапсырмалар** – сәнді аксессуар ретінде қолдануға болады.

Бұл өнімдер көбінесе сәнде танымал болып, ерекше әрі стильді көрінеді. Зергерлер флористиканың нәзік әрі әсем табиғатын зергерлік бұйымдарға енгізу арқылы адамға өз стилін көрсетудің жаңа жолын ұсынады.

Гүл - өмір мен қуаныштың ежелгі символы, көктемнің жаршысы және қыстың суығының аяқталуының куәгері. Христиандықта, егер бүршіктің жапырақтары жоғары қараса, бұл Құдайдың сыйын қабылдауды білдіреді деп саналады. Гүлдену кезінде жұмақ бақтарының барлық сәні ашылады және өмірдің шынайы мәні жатыр. Кез келген басқа өсімдіктер сияқты гүлдер де өмірлік циклдің барлық кезеңдерін көрсетеді: олар көктемде өсіп, жазда ашылады, күзде қурап, қыста өледі.

Гүл тақырыбының зергерлік бұйымдарда соншалықты танымал болуы кездейсоқ емес, өйткені мұнда әр түстің өзіндік терең мағынасы бар:

Ақ палитра аксессуар иесінің тазалығы мен кінәсіздігін көрсетеді. Сонымен қатар, кейбір азиялық мәдениеттерде ақ өлімді құрметтеуді білдіреді;

Қызыл - қанның, құмарлық пен өмірдің түсі. Бұл әдетте агрессивті деп саналса да, бұл көлеңкеде гүл тәрізді зергерлік бұйымдар таңқаларлық нәзік және талғампаз көрінеді;

Көк түс схемасы құпияға, адалдыққа, тыныштық пен даналыққа толы;

Сары түс - жылулық, күн және достық белгісі. Сары асыл тастан жасалған гүлдерді кию арқылы сіз әлемге және қоғамға ашықтығыңызды көрсетесіз.

Қай түс палитрасы сіздің мінезіңізге және тұлғаңызға сәйкес келеді? Белгілі бір аксессуарды жасамас бұрын өзіңізге осы сұрақты қойыңыз. Өйткені, зергерлік бұйымдар тек киіміңізбен, бейнеңізбен ғана емес, ішкі дүниеніңізбен, эмоционалдық күйіңізбен де үйлесім табуы керек.

Гүл зергерлік бұйымдары аксессуарлардың ең кең санаттарының бірі болып табылады. Олардың көпшілігі қасиетті мағынасы бар тұтас аңыздар мен әңгімелермен қоршалған. Ал іріктеу барысында осы мағынаны ескерген жөн.

Зергерлік бұйымдардағы ең танымал гүлдер:

Лилия. Ежелгі Египет аңыздарына сәйкес, лалагүл Гераның жерге тамшылаған сүтінен туған. Ежелгі уақытта бұл гүл әртүрлі халықтар арасында екіұшты көзқарасқа ие болды, бірақ Ресейде лалагүл таза және ашық махаббаттың символына айналды. Бұл мағына біз үшін бүгінгі күнге дейін сақталған, сондықтан егер сіз сүйіспеншілікке толы, ашық және жұмсақ адам болсаңыз, онда зергерлік бұйымдардағы лалагүл бұл қасиеттерді одан да мәнерлі түрде көрсетуге көмектеседі;

Лотос. Көптеген Азия елдерінде қасиетті гүл, Жерорта теңізінде де құрметтеледі. Ежелгі мысырлықтар оған дүниенің жаратылуындағы басты рөлді жатқызған. Гректер лотос біздің әлем мен өлілер патшалығы арасындағы байланыстырушы деп есептеді. Бұл гүл мінсіздікті бейнелейді, ол өмір мен өлімді, тазалық пен мәңгілікті, рухани өсу мен жеке дамуды, кінәсіздікті, құдайшылдықты, бейбітшілікті, тыныштық пен бақытты бейнелейді. Лотос гүлінің кулондары - өзіндік ерекшелігі мен әмбебаптығын көрсеткісі келетіндер үшін тамаша таңдау;

Раушан гүлі - ең танымал және күрделі табиғи символ. Оның екі қарама-қарсы мағынасы бар. Бұл бір мезгілде илаһи кемелдік пен жердегі құмарлық, өмір мен өлім, жастық пен мәңгілік. Мұндай гүлді мотивтері бар зергерлік бұйымдар сіздің мінезіңіздің күштілігін, икемсіздігін, өзіне деген сенімділігін және сыртқы келбетіңізді ерекше атап өтуге мүмкіндік береді.

Басқа танымал гүлдердің арасында біз кішкентай және нәзік шегіргүлдерді, сәнді және жарқын хризантемаларды, әйелдік орхидеяларды, қарапайым және романтикалық ромашкаларды, аңғардың балалық таза лалагүлдерін және т.б.

Зергерлік бұйымдардағы гүлді үрдіс оның әмбебаптығымен әдемі. Ол барлық стильдер мен кескіндерге тамаша сәйкес келеді және кез келген жағдайда керемет көріну үшін сізге бірнеше қарапайым ережелерді сақтау қажет:

Басынан аяғына дейін гүлге ілінбе. Бір кулон, білезік немесе сырғалар жеткілікті;

Зергерлік бұйымдарды жарқын гүлді баспалармен біріктіруден аулақ болыңыз. Егер көйлек немесе көйлек дизайнында табиғи мотивтер болса, олар көзге көрінбейтін және жеңіл болуы керек. Әйтпесе, аксессуарлар мұндай түсті мерекенің фонында көрнекі түрде жоғалады;

Оларды спорттық киім астында киюге болмайды. Көбірек ықшам және ақылды аксессуарлар спорттық стильге сәйкес келеді.

Қымбат гүлдер мен әдемі гүлді әшекейлер - бұл қыстың суық күнінде де келбетіңізге көктемгі жылу мен қуаныш сыйлау мүмкіндігі. Ең жақсысы, мұндай әшекейлер қазір сән шыңында.

Зергерлік өнер мен флористика бір-бірін толықтыратын екі сала ретінде қазіргі заманның сән индустриясында өз орнын тапты. Бұл комбинация арқылы шығармашылық шекаралар кеңейіп, жаңашылдыққа, нәзіктікке және ерекше әсемдікке жол ашады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. "Искусство ювелирного дела: История, техника, стили" (под ред. С. Л. Кириллова)
2. "Жемчуг, драгоценные камни и металлы в ювелирном искусстве" (Е. С. Мищенко)
3. "Коллекции и мастерства: Искусство ювелиров Востока и Запада" (Г. Я. Гришина)
4. "История украшений и драгоценностей" (Л. А. Глазова)

СОДЕРЖАНИЕ CONTENT

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ ART HISTORY

МЕЙРБЕКОВА ФАТИМА ЛЯСБЕКОВНА [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ИНТЕРЬЕР ИЗАЙНЫНДАҒЫ ТАБИҒИ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ЖАРЫҚТЫҢ РӨЛІ.....	3
БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ, МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, АБУОВА МЕЙРАМКУЛ АСАНОВНА, ТӨЛЕГЕНОВ АЛМАС ҚҰЛАЖАНҰЛЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ЗЕРГЕРЛІК ӨНЕР КЕҢІСТІГІНДЕГІ ӨСІМДІК ОЮ-ӨРНЕКТЕРІНІҢ СИМВОЛИКАЛЫҚ ӘЛЕМІ.....	6
МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, СУЛЕЙМЕНОВА ЖАДРА ОРАЗАЛЫҚЫЗЫ, ДОСКАРАЕВА ЖАЙНА ЕРЖАНОВНА, ЖҰМАТАЙ ДИНАРА ДЕМЕУҚЫЗЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ГРАФИК СУРЕТШІ Қ.ҚАМЕТОВТИҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ШЕШІМДЕР.....	9
БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ, РСМАХАНБЕТОВА ШАХРИЗАДА ЕРКИНҚЫЗЫ, МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, БИМАХАНБЕТОВА ФАРИДА АЛИҚЫЗЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ГРАФИКА ӨНЕРІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	13
БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ, МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, АҒАДІЛОВА ЖАНАР МҰРАТҚЫЗЫ, БИМАХАНБЕТОВА ФАРИДА АЛИҚЫЗЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ГРАФИКАЛЫҚ ӨНЕРДІ ДАМУДАҒЫ ЗАМАНАУИ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	16
МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, ӘБДІКЕРІМ САЛТАНАТ ОРАЗГЕЛДІҚЫЗЫ, ІҢКӘРБЕК КАМИЛА ПЕРНЕБЕКҚЫЗЫ, ТӨЛЕШОВА ӘСЕЛ СЕЙДУВАЛИҚЫЗЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖОБАЛАУДА БЕЙНЕЛІ-АССОЦИАТИВТИ ӘДІСТЕР.....	19
МАХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, КЕРІМБАЙ БАЛҚИЯ МУХИДҚЫЗЫ, ЖОЛДАСОВА АЙГЕРИМ ТИЛЕУБАЕВНА, РАИСОВА ЛАУРА [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ЗАМАНАУИ ДИЗАЙН ИНТЕРЬЕРІ ЭКОДИЗАЙН СТИЛІНДЕГІ ТАБИҒАТТЫҢ ҮЙЛЕСІМІМЕН АДАМДАРДЫҢ ТҰРМЫС-ТІРШІЛІГІНДЕГІ ЖАЙЛЫЛЫҚ.....	22
БОЛЫСБАЕВ ДАУЛЕТХАН СЕЙТМАХАНОВИЧ, ДЖАРТЫБАЕВА ЖАМИЛЯ ДЖАЙБУЛОВНА, АХАНБЕТОВА НАЗЕРКЕ ӘДІЛХАНҚЫЗЫ, ТӨЛЕГЕНОВ АЛМАС ҚҰЛАЖАНҰЛЫ [ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН] ЗЕРГЕР ӨНДІРІСІНДЕГІ ФЛОРИСТИКА ӨНІМДЕРІ.....	26

ENDLESS LIGHT IN SCIENCE

Контакт

irc-els@mail.ru

Наш сайт

irc-els.com